

MAGASINET

SE

dit museum - din historie

BJESK

KONSERVATORENS

VINKEL

FRIVILLIGE VEDLIGEHOLDER

BUNKERMUSEET

TEMA:

FORMIDLING

BAG FACADEN

TANKER OG ARBEJDS-
PROCESSER BAG
UDSTILLINGERNE

PÅ MED

**LANDSKABS-
BRILLERNE**

4 Bag facaden
af Jens-Christian Hansen

12 Dødens Teater
af Sidsel Wåhlin

18 Konservatorens vinkel
af Nanna Braunschweig Hansen

22 Når de frivillige formidler historie
af Chrestina Dahl m.fl.

28 KALENDER

4

12

40 Bjesk
af Chrestina Dahl

44 Landskabsformidling
af Jakob Kofoed

48 Frivillige vedligeholder Bunkermuseet
af Flemming Hammer og Jens-Christian Hansen

52 Vi gør små verdener større
af Lone Venderby

55 Museumsforeningen

18

44

48

FORSIDEN: Spøgelshesten fra udstillingen "Dødens Teater".

Ansvarshavende og layout:
Kim Larsen (kls@vhm.dk)

MAGASINET VHM
Vendsyssel Historiske Museum
Museumsgade 3, 9800 Hjørring
Tlf.: 96 24 10 50 | ISSN: 2597-0151

MAGASINET VHM udgives af Vendsyssel Historiske Museum og udkommer 2 gange årligt. Indlæg til næste nummer af magasinet skal være redaktionen i hænde senest den **1. oktober 2021** og indsendes via e-mail som word-dokument til kls@vhm.dk. Billeder vedhæftes separat. Ved indsendelse af materiale til MAGASINET VHM overlader man alle rettigheder til bladet. MAGASINET VHM forbeholder sig ret til vederlagsfrit at bruge fremsendt materiale i såvel trykt som elektronisk medie.

MAGASINET VHM - Nr. 4
Udgivet: 1. juli 2021
Oplag: 4000 stk.
Trykt hos Vestergaards.com

Sommeren er her, og museet er åbent!

Det er endelig sommer, og vi kan lægge den lange vinter bag os. Vi er nok mange, som synes, at vinteren har været ekstra lang i år, fordi corona-epidemien har holdt landet og hele verden i et jerngreb. Men vi går mod lysere tider, og den 21. april kunne VHM endelig åbne sine døre for museets gæster. Samtidig med åbningen af museet åbnede den længe ventede udstilling "Dødens Teater", som omhandler de mange moseofringer fra oldtidens Vendsyssel, som er fundet gennem tiden. Det er blevet en stor og flot udstilling, som jeg kun kan opfordre alle til at dykke ned i.

Temaet for dette VHM Magasin er "formidling". Formidlingen er alt det udadvendte arbejde, som museet laver i form af udstillinger, rundvisninger, byvandring, landskabsture, arrangementer og meget mere, som man kan læse mere om i Jens-Christian Hansens artikel. Rigtig meget af museets formidling foregår i et tæt samarbejde med mange andre. Det kan være frivillige i forskellige laug, som gennem deres arbejde er med til at fortælle historie, som Chrestina Dahl og Flemming Hammer fortæller om i hver sin artikel. Det kan være sammen med foreninger og andre institutioner, hvor et fælles projekt er med til at løfte formidlingen. Det kan faktisk også være i museets butikker, hvor vareudvalget og måden at stille vareudvalget op kan være med til at formidle en historisk stemning.

Det kan også være gennem nye udstillinger, som vi prioriterer højt i disse år. Det er ressourcekrævende – både mandskabsmæssigt og økonomisk, som man også får en fornemmelse af gennem Sidsel Wåhlin's artikel. Men endnu mere ressourcekrævende er forarbejdet: Formidlingen i form af "Dødens Teater" er slutproduktet af mere end otte års udgravnings-, samlings- og forskningsarbejde, herunder et forskningsprojekt med titlen "Det Største Offer", som Sidsel har arbejdet på gennem et års tid. Forskningsprojektet er finansieret af Kulturministeriets Forskningsudvalg.

Samtidig er der også i forbindelse med udstillingen et større, men mere skjult arbejde med at gøre genstandene klar til udstillingen. VHM samarbejder tæt med Bevaringscenter Nord i Vodskov, og i konservator Nanna Braunschweig Hansens artikel kan man få en fornemmelse af, hvad det store konserveringsarbejde egentlig består af.

VHM's aktiviteter og formidling spænder bredt, og vi håber, at vi gennem vores formidling har tilbud til mange målgrupper – også i disse usikre coronatider, hvor vi har måttet nytænke vores formidling og derfor i højere grad har øget vores tilstedeværelse på de sociale medier. Kig ind på museets Facebook-side og følg med i de mange ting, der sker på museets afdelinger – og velkommen tilbage på VHM!

Anne Dorthe Holm
Museumsdirektør, VHM

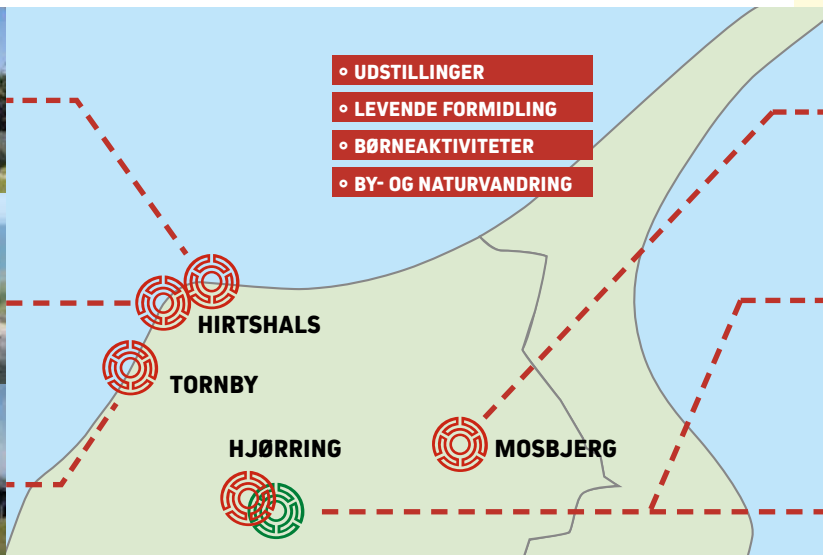
HIRTSHALS MUSEUM

BUNKERMUSEET

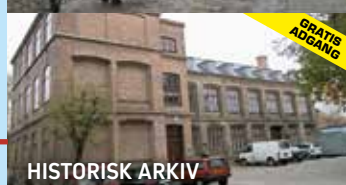
TORNBY STRAND

LANDSKABS- OG
LANDBRUGSMUSEET

VENDSYSSEL
HISTORISKE MUSEUM

HISTORISK ARKIV

FIND OS HER

Vendsyssel Historiske Museum
Museumsgade 3
9800 Hjørring
96 24 10 50
vhm@vhm.dk

Historisk Arkiv
Museumsgade 2
9800 Hjørring
96 24 10 60
arkiv@vhm.dk

Landskabs- og Landbrugsmuseet
Jerupvej 613, Mosbjerg
9870 Sindal
96 24 10 50

Hirtshals Museum
Sophus Thomsensgade 6
9850 Hirtshals
96 24 10 00

Bunkermuseet
Fyret
9850 Hirtshals
96 24 10 00

Tornby Strand
v/det gamle Skudehandlerpakhuis
Strandvejen, Tornby
9850 Hirtshals
96 24 10 50

SE PRISER, ÅBNINGSTIDER
M.M. PÅ VHM.DK

af Jens-Christian Hansen
formidlingschef

Når vores publikum besøger Vendsyssel Historiske Museum for at se udstillingerne eller få en omvisning, tænker de færreste nok over, hvilke tanker og arbejdsprocesser der ligger bag de oplevelser, vi tilbyder på vores besøgssteder.

Denne artikel vil forsøge at give nogle eksempler og gå bag facaden. Det er nemlig ikke så lige til at skabe den gode formidling.

bæg FACADEN

Jens-Christian Hansen i gang med opsætningen af udstillingen "Vendsyssel Besat" (2020).

På Vendsyssel Historiske Museum er det vores fornemste opgave at have vores besøgende i centrum. Vi vil gerne give dem en nærværende kulturoplevelse. Det sker gennem vores udstillinger, de mange årlige formidlingsarrangementer på museets besøgssteder eller gennem by- og landskabsvandring. Den aktuelle corona-pandemi har dog gennem snart halvandet år desværre medført en lang række aflysninger. Den har samtidig betydet, at museets formidlingsaktiviteter har måttet nytænkes og tilpasses de særlige omstændigheder, der ikke mindst er opstået gennem længere perioder med nedlukning. Som følge heraf har museet øget sin synlighed på de sociale medier. På trods af de udfordringer, der fortsat knytter sig til pandemien, er vi aktuelle med et nyt og fyldigt sæsonprogram for andet halvår 2021. Gennem det seneste år har vi samtidig formået at realisere to store udstillings-satsninger, som vi håber, at vores publikum vil tage godt imod.

Vendsyssel Historiske Museum blev stiftet i 1889. Museets formidling bygger derfor ikke overraskende på megen af den viden, der er genereret i institutionen gennem de sidste 132 år. For et moderne, statsanerkendt museum er det dog ikke kun vigtigt at bygge videre på fortidens erkendelse. Det skal fortsat forny sig. Vi definerer derfor med nogle års mellemrum vores forskningsindsats og vores formidling. Det sker gennem strategiske satsningsområder, der samtidig giver et fingerpeg om, hvad man som publikum kan forvente at opleve på museerne. I den igangværende strategiperiode er overskrifterne for museets faglige virke "menneske, natur og bebyggelse", "by og land i forandring" og "vold, krig og konflikt". Som konkrete eksempler på sidstnævnte satsningsområde kan nævnes museets to nyeste udstillinger, "Vendsyssel Besat" og "Dødens Teater". Det er udstillinger, der tematisk bygger på forsk-

▼ Museumsinspektør Christina Dahl forsvarede sin ph.d.-afhandling i december 2019. Siden er afhandlingens forskningsmæssige output bl.a. blevet formidlet i udstillingen "Vendsyssel Besat".

ningsprojekter gennemført af museets medarbejdere. En stor del af museets formidling er enten helt eller delvist forskningsbaseret eller tager på anden måde udgangspunkt i en kobling mellem museets samling og medarbejdernes fagligheder.

At formidlingen er forskningsbaseret og tager udgangspunkt i den enkelte medarbejders årelange dedikation inden for et specifikt emneområde, kvalitetssikrer formidlingen. Den forskningsbaserede formidling kommer publikum til gode – både i udstillingerne og ved de formidlingsarrangementer, som man kan læse mere om i museets arrangementskalender andetsteds i magasinet. Forskning kan for nogle hurtigt lyde som noget abstrakt, men er egentligt kun et konkret værktøj til vores analyse af og forståelse for landsdelens historie. De akademiske medarbejders faglighed er rundet af nationale og internationale forskningstraditioner, hvilket er med til at sætte den lokale og regionale historie i perspektiv. Museet forsøger så vidt muligt at formidle den lokale og regionale historie ud fra en national, og gerne også international, kontekst. Et af formålene ved et regionalt, kulturhistorisk museum er at være identitetsskabende. Gennem perspektivering kan vi qua vores formidling være med til at forklare, hvor landsdelen Vendsyssel er noget særligt, og hvad der gør vendelboerne til dem, de er blevet gennem årtusinder.

Udstillingen "Dødens Teater", der formidler oldtidens offerkult i de vendsysselske moser, har rødder i museets store samling af moseofringer. Det er bl.a. menneskekranier, der er blevet indsamlet i løbet af museets lange eksistens. Særligt tørvegravning i krisetider har tilvejebragt fundene. Museets egne udgravninger, herunder det store fund af seks kranier i Svennum Offermose i 2013, har tillige bidraget til ny erkendelse om oldtidens ritualer. Ud fra et museumsfagligt synspunkt er det her essentielt at

formidle denne erkendelse. Dette kan ske på forskellige måder og for forskellige målgrupper. Erkendelsen kan formidles i form af akademiske forskningsartikler, hvilket jf. museumsloven er et krav til statsanerkendte, kulturhistoriske museer som Vendsyssel Historiske Museum. Visuelt kan genstandene bringes i spil og formidles gennem udstillinger som "Dødens Teater" for museets besøgende. Her kan mundtlig formidling finde sted i form af omvisninger i både udstillingen og lokalt på de enkelte fundsteder rundt om i Vendsyssel.

Udstillingen "Vendsyssel Besat" fortæller om landsde-

◀ Museumsinspektør Sidsel Wählin viser rundt i udstillingen "Dødens Teater", 2021.

▼ Udstillingens udtryk er inspireret af udgravningerne i Svennum Offermose i 2013.

len under besættelsen 1940-1945. Her har det også været centralt for museet at skabe synergi mellem forskning, formidling og årelang videns- og dataindsamling. En del af denne er bl.a. foretaget af museets frivillige. Det er Bunkergruppen ved Vendsyssel Historiske Museum, der gennem flere år har indsamlet oplysninger om besættelsestidens bunkere og deres placering. Disse er nu tilgængelige for publikum i udstillingen. Udstillingen er emneopdelt og fokuserer i nedslag på en række af de tematikker, der var synlige for vendelboerne i deres hverdag. Et af de emner, der tages op i udstillingen, er derfor det enorme bunkerbyggeri, der stadig er synligt i landskabet i dag. Byggeriet har også efter besættelsen været en omdiskuteret del af den lokale, regionale og nationale kollektive erindring om Anden Verdenskrig. Det har her været essentielt for museet at formidle en del af den erkendelse, der er tilvejebragt gennem det VELUX-støttede forskningsprojekt om Atlantvolden, som museet mellem 2015 og 2020 var del af. Bl.a. resulterede projektet i en ph.d.-grad til en af museets akademiske medarbejdere. Andre centrale emner i udstillingen er f.eks. nazismens betydning for Vendsyssel og dens dramatiske konsekvenser i form

af den nazistiske terrorgruppe "Petergruppens" modterroraktioner, såkaldte schalburgtager og clearingmord, der ligeledes udspringer af museets aktuelle dataindsamling og forskning på området.

På Vendsyssel Historiske Museum har vi en lang tradition for projekt- og praktiksamarbejder med studerende fra både Aarhus Universitet og Aalborg Universitet. De udmønter sig i enten konkret formidling eller i form af forstudier til fremtidige projekter, som museet forventer at realisere i løbet af de kommende år. Der kan nævnes flere eksempler på projekt- og praktiksamarbejder, som museet har realiseret sammen med studerende i de seneste år. Et er udstillingen "Hjørring på de skrå brædder" i samarbejde med en studerende fra Aalborg Universitet. Et andet er "Sagnkunst i skoven", et børneformidlingsprojekt i samarbejde med en studerende fra Aarhus Universitet. Et tredje er et projekt om forfatteren Knuth Becker, der resulterede i mundtlig formidling i form af byvandring og foredrag i samarbejde med en anden studerende fra Aarhus Universitet. Et fjerde er sidste sommers børneaktiviteter på Bunkermuseet, der kunne realiseres som følge af et projektforbud for to studerende fra Aalborg Universitet. Flere lig-

► "Vendsyssel Besat" har især været meget populær hos folkeskolens udskolingsklasser. I de perioder, hvor museet har været åbent, har de flittigt benyttet de skoletjenestetilbud, der knytter sig til udstillingen. Her er det Lone Venderby fra museets skoletjeneste, der er i dialog med eleverne i stuen fra besættelsen.

◀ Stud. mag. Nikoline Lim Grydbæk Petersen laver børneaktiviteter på Bunkermuseet, sommeren 2020. Aktiviteterne tog udgangspunkt i det projektsamarbejde, som hun og en medstuderende havde med museet.

▶ Stud. mag. Sofie Schou Mølgaard under byvandringen om Knuth Becker i Hjørring, 2019.

▶▶ Stud. mag. Mette Fisker ved udstillingsåbningen af "Hjørring på de skrå brædder", 2019.

MUSEET OG MEDIERNE

Formidlingsmæssig synergi opstår ikke mindst, når museets medarbejdere på baggrund af deres forsknings- og formidlingsprojekter optræder i medierne. Både projekterne omkring "Vendsyssel Besat" og "Dødens Teater" har eksempelvis resulteret i samarbejder med TV2Nord om flere programmer og programserier. Det er bl.a. *I hemmelig krig for Danmark* (2019) om modstandsbevægelsen, *Augustoprøret: Da Nordjylland sagde stop* (2020) om Augustoprøret 1943, *Krigens Terror* (2020) om Petergruppens hærgen i Nordjylland, *De nordjyske nazister* (2021) om nazismen i Vendsyssel i 1930'erne og 1940'erne, og programserien *Nordjyske Fund* (2021), der har fulgt arbejdet med "Dødens Teater" over en længere periode. I forlængelse af, at programmerne sendes i fjernsynet, er de tilgængelige for et bredt publikum på kanalens hjemmeside. Museets medarbejdere formidler løbende deres viden og museets virke i form af indslag til radio- og tv-programmer. Heriblandt kan nævnes radiointerviews på P4, Radio4 og Radio Nordjyske om Atlantvoldprojektet, bl.a. på Radio24syv om "Dødens Teater", radio- og tv-interviews om museets dokumentation af minkerhvervet på P4 og TV2Nord, indslag på Danmarks Radio i forbindelse med Naturmødet samt talrige indslag vedrørende flytningen af Rubjerg Knude Fyr på TV2Nord, TV2News, TV2, de tyske tv-kanaler NDR og WDR, m.m.

Foruden ovenstående optræder museet også løbende som vidensformidler gennem avisartikler, skriftlige interviews, mv. i lokale, regionale og nationale aviser som fx de lokale ugeaviser, Nordjyske Stiftstidende, Weekendavisen, Kristeligt Dagblad, Jyllands Posten, Politiken, m.fl.

▲ Naturvejleder Jakob Kofoed fortæller om Rubjerg Knude Fyr. Screenshot fra programmet "Land zwischen den Meeren", NDR (2019).

▲ Filmproducer Michael Schmidt-Olsen og formidlingschef Jens-Christian Hansen i udstillingen "Vendsyssel Besat". Screenshot fra programmet "De nordjyske nazister", Candofilm/TV2Nord (2021)

nende samarbejder er allerede i støbeskeen. Museets sigte med disse samarbejder er på den ene side at give den studerende mulighed for at prøve kræfter med at afprøve sine teoretiske færdigheder i form af praktisk formidling. På den anden side drager museet gennem samarbejdet nytte af den studerendes

faglighed og aktualiserer således løbende sine formidlingsformer til glæde for publikum. Museets faste medarbejdere holder sig gennem disse projekt- og praktiksamarbejder løbende à jour med den forskning og teori inden for museal formidling, der aktuelt bliver undervist i på universiteterne.

I løbet af året gennemfører Vendsyssel Historiske Museum en lang række arrangementer på sine besøgssteder. Arrangementskalenderen har gennem det sidste år desværre været plaget af aflysninger, der skyldes den igangværende corona-pandemi. Vi er dog optimistiske og forventer fremover igen at kunne gennemføre større arrangementer. Det kan f.eks. være kulturnatten og julemarkedet på museet i Hjørring, høstdagen og kartoffeldagen på Landskabs- og Landbrugsmuseet i Mosbjerg samt haveaktiviteterne på Hirtshals Museum. De populære by- og landskabsvandring, der i løbet af året traditionelt har haft stor publikumssøgning, vil forhåbentligt også snart igen kunne gennemføres. Gennem disse kommer museet ud i landskabet, hvor bl.a. naturvejlederen formidler dettes natur- og kulturhistorie i tråd med museets arbejds- og satsningsområder. For mange er naturvejlederarrangementerne som f.eks. "fyrets fødselsdag" i december ved Rubjerg Knude Fyr således blevet en fast tradition. Museets succesrige arbejde med landskabsformidling afspejler sig tillige i naturvejlederens medvirken i både danske og udenlandske radio- og tv-programmer, der er med til at sprede kendskabet til landsdelens kulturhistorie i verden udenfor Vendsyssel.

Som led i museets øgede fokus på udenlandske turister blev det i 2018 besluttet, at alle udstillingstekster udformes på både dansk, tysk og engelsk, og at den mundtlige formidling kan tilbydes publikum på alle tre sprog. Efterspørgsel fra særligt tyske turister, der ofte besøger landsdelen som familier på to eller tre generationer, har i normale år samtidig tydeliggjort en efterspørgsel efter mundtlig, tysksproget formidling, herunder offentlige omvisninger i sommersæsonen. Museet har således udvidet sit tilbud af guidede ture på tysk på Bunkermuseet i Hirtshals, vurderet efterspørgslen af tysksprogede bjeskforedrag på Hirtshals Museum og forventer i år at kunne tilbyde landskabsvandring på tysk til Rubjerg Knude Fyr, såfremt grænserne atter åbnes. Den aktuelle corona-pandemi kan her måske midlertidigt påvirke efterspørgslen i indeværende år, men museet vil så være klar til også at tilbyde turisterne en bred vifte af arrangementer til næste år. ■

▲ Museumsdirektør Anne Dorthe Holm på byvandring i Hjørring aftenen før Store Bededag 2019.

◀ Naturvejleder Jakob Kofoed på Kløversti-cykeltur, 2019.

SOCIALE MEDIER

Vendsyssel Historiske Museum er også synlig på de sociale medier og har næsten dagligt opdateringer på både Facebook og Instagram. Gennem begge sociale medier ønsker museet at formidle bredden i museumsarbejdet og fortæller her om alt fra arkæologi og historie over nyt fra vores besøgssteder til skoletjenestens tilbud og nyheder i museumsbutikken.

Du kan finde os på Facebook og Instagram ved at søge efter "Vendsyssel Historiske Museum".

MADOPLEVELSER FOR HELE FAMILIEN

Kornets Hus er Nordjyllands nye oplevelsescenter for korn, madoplevelser og aktiviteter for hele familien.

Glæd dig til at opleve kornets rejse hele vejen fra mark til mave – både når du går på opdagelse i vores store udstilling, tager forklædet på og er med i Bageværkstedet eller når du sætter dig til rette i vores café og nyder en brunch eller vores store kagebord med udsigt til den smukke kornhave.

Hele sommeren er huset fyldt med oplevelser og aktiviteter for både børn og voksne – se meget mere på vores hjemmeside.

Velkommen til!

ÅBNINGS- TILBUD

Halv pris på børne-
billetter hele sommeren.
Se priser og book din
billet online på
www.kornetshus.dk

KORNETS HUS

Guldagervej 501 · 9800 Hjørring · Tlf. 77 33 11 11 · info@kornetshus.dk · www.kornetshus.dk

HJÆLP OS MED AT NÅ I MÅL MED VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUMS gavefond!

Vendsyssel Historiske Museum har oprettet en 'gavefond', som giver mulighed for at søge om momskompensation hvert år. Ordningen er oprettet for at kompensere institutioner som VHM for, at vi ikke kan trække fuld moms af vores udgifter.

De almindelige momsregler refunderer omkring 16-18 procentpoint af de 25%, som betales i moms. Ved at være med i momskompensationsordningen kan museet få det meste af den resterende moms tilbage.

Forudsætningen for at opnå momskompensationen er, at der er **mindst 101 personer**, som hvert år inden den 31. december samme år indbetaler 200 kr. til museet. Gaven er fradragsberettiget, hvis man oplyser sit CPR-nummer til museet.

Men hvad betyder gavefonden så for VHM? Ja, den betyder faktisk rigtig, rigtig meget, når bare vi når de mindst 101 gavegivere. Og disse midler er med til at sikre, at museet kan opretholde det høje aktivitetsniveau, som VHM har, og at museet har en grundkapital at trække på i forbindelse med udstillinger og arrangementer.

Derfor vil jeg gerne opfordre alle til at give 200 kr. i gave til museet.

Ønsker man at støtte VHM med 200 kr., kan man vælge enten

- at indsætte beløbet direkte på museets konto, reg.nr. 7370, kontonummer 2630952
- eller at bruge mobilepay på tlf. 874321

Det er meget vigtigt, at man oplyser navn og adresse og mærker sin indbetaling med "**Gavefond**", og at man oplyser sit CPR-nummer, hvis man ønsker fradrag. Museet sletter disse oplysninger efter indberetning til SKAT, og de bliver således ikke gemt fra år til år.

På vegne af VHM vil jeg gerne på forhånd takke for alle bidragene!

Anne Dorthe Holm
Museumsdirektør, Vendsyssel Historiske Museum

Dødens Teater

-bag kulisserne

af Sidsel Wählin
museumsinspektør, Arkæologi

Siden vi i 2013 udgravede seks kranier i Svennum Offermose, har jeg gået og bygget en udstilling op i hovedet. Mens vi gravede i 2013 og 2015, havde vi mange besøgende i mosen og mange, der var ked af, at de ikke kunne nå at komme ud og se offermosen, som jernaldermennesket må have oplevet den. Udgravningsholdene talte om, at det ville være fantastisk, hvis man kunne udstille Svennum Offermose som det dødens teater, vi så det som. I starten virkede det ikke som så stor en opgave...
– det skulle jo bare være en udstilling om fundet.

▲ Der arbejdes på højtryk i "Dødens Teater", og alle afdelinger giver et nap med. I baggrunden er museumsinspektør Anne Dorthe Holm i gang med at beklæde småpodier med fototryk. Teknisk medarbejder Calle Gru har travlt med alt fra at få sat kroge på døre til at bygge et stativ til en ofret hest. Sidsel er i gang med at få Svennum Offermose til at se ud, som den gjorde under udgravningen, og dermed som den så ud i tiden efter Kristi fødsel. Offergaverne skal placeres helt rigtigt. (Fotograf: Peter Gravers Nielsen.)

► Kranie x81 fra Svennum Offermose under udgravning. Hver morgen måtte vandet pumpes væk, fordi vandstanden i mosen var høj. (Fotograf: Rikke Maring.)

Gennemgangen af museets eksisterende samling viste, at der var mange menneskeofre, der alle blev gennemgået, og registreringerne blev opkvalificeret. En appel til offentligheden har bragt flere moseofre ind på museet. Vi har i dag kendskab til mere end 80 individer, der i oldtiden blev deponeret i moser og enge, så det må betragtes som en udbredt praksis i oldtiden. Der blev formuleret et forskningsprojekt, Det Største Offer, hvor kraniekult og menneskeofringer i Vendsyssel skulle belyses. Projektet er finansieret af Kulturministeriets Forskningsudvalg. Forskningsprojektet gjorde, at jeg fik en dybere forståelse for, hvor kompleks en offerpraksis menneskeofringerne egentlig er.

Så udstillingen voksede, for folk skulle jo have den fulde historie. Billeder af, hvordan udstillingen skulle se ud, tog form i årene 2013-2020. Det er længe at gå med en idé i hovedet.

Da det blev aktuelt at opbygge udstillingen, blev det besluttet at søge midler til at kunne opbygge en stor udstilling, der kunne iscenesætte denne dramatiske del af jernalderens samfund. Udstillingen er støttet af Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Nordea Fonden og Spar Nord Fonden, uden deres støtte var udstillingen ikke blevet til. Den gamle provstegård blev valgt som ramme, for her var der mange udstillingskvadratmeter.

Det helt specielle og givtige ved at arbejde på et lokalhistorisk museum er, at man får lov til rigtig mange ting, og der er ofte ikke så langt fra idé til udførelse. På det første udstillingsmøde præsenterede jeg de mange tanker om, hvad der var væsentligt at få med i udstillingen samt min vision for, hvordan den skulle se ud. En central idé var, at man skulle fornemme offerstedet: Man skulle stå i mosen. Det skulle ikke være en udstilling om, hvordan arkæologer arbejder i moser, og den skulle ikke være brun og mørk. Der skulle store billeder på så mange vægge som muligt. Det væltede frem med gode idéer fra de erfarne håndværkere og teknikere om, hvordan man rent praktisk kunne opbygge udstillingen. Det er ikke helt nemt at etablere en mose indendørs i en fredet bygning, når man ikke kan trylle som George og Fred Weasley (i Harry Potter og Fønixordenen af J.K. Rowling).

Vores museumstekniker foreslog, at vi satte dagslyslofter op i udvalgte rum. Sikke en effekt det giver. Væk er vægge og lofter, og man mærker næsten den friske vind. Dagslyseffekt i de to store rum er med til at bringe mosen indenfor. En af de store håndværksmæssige udfordringer var at genskabe de fem tørvegrave, som de seks kranier i Svennum var ofret i, men før jeg vidste af det, stod der fem tørvegrave klar. I tidens ånd har vi også tilpasset gamle montrere og givet dem nyt liv.

Udstillingen er fuldkommen afhængig af vores grafiker og museets nye printere, da de fleste vægge, to gulve og en del montrere er beklædt med fotos af moser, græs og landskaber. Alle billeder, ikke mindst 360graders-vægtapetet i Svennum Offermose-rummet, skulle grafisk behandles. Men grafikerne har også haft travlt med at tegne oldtidsmennesker som en-til-en-vægillustrationer.

Udstillingen er analog, der er ingen trykskærme eller andre elektroniske interaktionsflader. Det er et bevidst valg. Vi vil gerne give folk direkte adgang til de levende mennesker, der bærer historien. Alle de menneskeofre, vi har på museet, er udstillet for at folk med egne øjne kan se, hvor

Kavalkade over udstillingen fra idé til færdig udstilling. (Fotografer, Peter Gravers Nielsen, Kim Larsen og Sidsel Wählin)

mange der er. Men det handler også om, at alle moseofre er væsentlige dele af kulturhistorien, og om at respektere, at det er levn af levende mennesker. Når man arbejder med fortidens menneskers kroppe og ikke blot deres redskaber, kræver det en særlig etik. Ved at give dem alle plads i fortællingen bliver de mindet, og nutidens mennesker kan identificere sig med eller spejle sig i dem. Ved at sætte scenen på vægge, gulve og med lys kommer man ind i Dødens Teater med hele kroppen.

I RUM 1 får man en introduktion til tid og rum. En tidslinje fæstner menneskeofrene til kendte begivenheder. På det store Vendsysselkort kan man finde sit lokale moselig, tjekke i listen ved siden af og se, hvilket rum det er placeret i. På den måde inviteres publikum ind i historien, og det fjerne og abstrakte gøres konkret og synligt.

I de forskellige rum møder man de mange kranieofre og de mere sjældne skeletmoselig. Man møder børnene, de unge, de modne og de gamle, mænd og kvinder, alle forskellige, men med det til fælles, at de ikke døde og blev begravet, men derimod givet til det overnaturlige.

På plancherne kan man læse sig nærmere ind på kraniekulten og Mimers hoveder. Eller man kan få et ekstra stemningsbillede af den dag, seks kranier blev nedlagt i mosen ved Svennum. Tekstplancherne er enkeltstående. Det vil sige, at de ikke kræver, at man har læst en anden planche først, så man udvælger de emner, man finder interessante.

I videnskabsrummet, RUM 10, kan man komme lidt nærmere, hvordan arkæologer, antropologer og genetikere arbejder med knoglematerialet. Og man kan spejle sig i fortiden. Fortidens menneskers helbred sættes i relation til 1900-tallets og nutidsmenneskets.

Det har været væsentligt, at børn skulle føle sig inviteret med i hele udstillingen. Derfor er der et børnespor med egne tekstplancher gennem hele udstillingen. Den er tilpasset fjerde klasse, hvor historieundervisningen starter i grundskolen. Ofte inviterer plancherne til at reflektere over det emne, der behandles, f. eks. overgangsritualer i nutiden.

I RUM 11 har vi etableret et børnehjogerum. Her kan man bygge sin egen offermose med kranier, sten, grene og keramik eller tage en kittel på, gribe et skema og gå ind i udstillingen for at registrere sit yndlingsmoselig.

Blev udstillingen så, som jeg forestillede mig den? Ja, jeg er ret forbløffet over, hvor tæt på vi er kommet den udstilling, jeg havde i hovedet. Det skyldes mine mange fantastiske kollegaer, der virkelig har arbejdet hårdt på at komme i mål.

Hvad skal publikum have ud af Dødens Teater? De skal gå på opdagelse i en helt vild rituel praksis i vores jernalder, hvor man ofrede mennesker for at opretholde orden i sin verden. Publikum skal se de kranier, der fungerede som medier mellem de levende og de døde. Gennem de ofrede møder publikum fortidens vendelboer i al deres forskellighed. Hvis man derefter reflekterer over vores eget forhold til døden, og hvilke ofre vi som samfund er parate til at gøre for at opretholde vores verdensorden, så er det fint, men det er ikke et krav.

I udstillingen "KRANIET- visuelle perspektiver", der er en kunstudstilling af fotograf og billedkunstner Stephen Freiheit, får publikum en kunstnerisk vinkel på kranier i alle deres forskellige facetter. Det er museets mosekranier, Stephen har portrætfotograferet. Udstillingen åbnede lørdag den 22. maj. ■

KONSERVATORENS VINKEL

-når fortiden skal tage sig bedst ud

af Nanna Braunschweig Hansen
konservator, Bevaringscenter Nord

Vendsyssel Historiske Museum har i foråret 2021 skabt udstillingen Dødens Teater. For at opstille sådan en udstilling kræves et tæt samarbejde mellem alle involverede parter, herunder håndværkere, ejerne af genstandene, fragtmænd, grafikere, museumsinspektøren og konservatorerne. Et corona-nedlukket Nordjylland giver dette samarbejde udfordringer, men også nye muligheder, der kan vendes til fordele.

Menneskekranier. Knogler. Hudmoselig. Hvad er det, der fascinerer og samtidig skræmmer os ved disse? Tanken om døden? At vi kan se os selv? Vi har alle et kranie, knogler, hud, et ansigt, en krop. Og vi har alle forfædre – nogle måske med samme forhold til døden som os selv. Nogle måske med nogle helt andre forhold til døden, til menneskeofringer, til kroppen i mosen, der skulle holdes nede af stammer. Hvad har deres tanker været? Hvad har der foregået inde i kraniet? De var fortidsmennesker, med helt andre livsvilkår end dem, vi har i dag. Vores forfædre.

Idéen til udstillingen tænkes igennem, planlægges, genstandsmaterialet udvælges. Hele vejen, fra de første tanker til den sidste pudsnings af montren inden åbningen, overvejes etikken. Særligt i dette tilfælde, hvor vi har med rigtige mennesker at gøre. Her bliver korrekt rensning, konservering og stabilisering en væsentlig del af den etisk korrekte tilgang til materialet.

Genstandene, der skal udstilles, forberedes til udstillingen, så de tager sig bedst ud. Beskueren skal fange den historie, som museet ønsker at formidle, samtidig med at genstandene er fysisk stabile og kan klare tiden i udstillingen uden at blive nedbrudt yderligere.

Museumsinspektør Sidsel Wåhlin har i forbindelse med udstillingen via efterlysning i pressen modtaget nye kranier til museet. Kranier, som har været i privat eje i mange år, for eksempel til tandlæge- eller lægestuderendes anatomiske studier, eller et kranie, fundet i gårdens mose. Nogle er gået i stykker gennem årene og limet sammen igen ved brug af en anelse for meget lim. Fund fra museets magasiner kan også have behov for en konservators hånd. Mange af kranierne har aldrig været udstillet, og nogle af dem skal stabiliseres, før de forsvarligt kan sættes i en montre.

Bevaringscenter Nord og Vendsyssel Historiske Museum har løbende en tæt dialog om, hvilket arbejde vi konservatorer skal udføre. Hvor skal der skrues op, og hvor skal der skrues ned. Hele hovedformålet med mit daglige arbejde på bevaringscentret er at servicere vores lokale samarbejdsmuseer på forskellig vis, og det er på mange måder en stor fordel at kende hinanden godt, som arbejdspladser og som enkeltpersoner. Derved glider samarbejdet lettere, og vi forstår f.eks. bedre, i hvilken retning museet vil have en udstilling. Vi konservatorer vil gerne have, at de enkelte genstande tager sig bedst muligt ud i udstillingen, så publikum fanger den historie, museet ønsker at fortælle, uden at blive distraheret af skæmmende ting, der ikke har noget med selve genstanden at gøre.

Hvis vi konservatorer arbejdede uden dialogen med museet, ville vi risikere at gå for langt. Vi kunne afrense for støv, en fedtplet eller udfylde et hul for at stabilisere en genstand, hvis vi troede, det var en skade, der var sket efter indlevering til museet. Det kunne dog være, at fedtpletten var kommet tidligere i forbindelse med en vild historie om genstanden, og at en fjernelse af fedtpletten fjerner historien. Men samtidig nedbryder fedt, støv og skidt genstandene, og udfyldning kan være et spørgsmål om den fysiske stabilitet.

Nogle gange kan vores arbejde være et spørgsmål om at finde en balance mellem historie og fysisk/kemisk stabilitet, og her er det vigtigt og nødvendigt, at vi har en tæt kontakt og samarbejde med genstandenes ejer: Museet. Personalet kender genstandenes historie og de fysiske forhold, genstandene skal opbevares under, som er afgørende for stabiliteten. Konservatorer og museumsinspektører/arkæologer finder en balance sammen.

Konservatorer kommer helt tæt på genstandene, når vi arbejder med dem, og der kan være situationer, hvor vi opdager nye detaljer ved en genstand,

som museet ikke kendte til i forvejen. Dette dokumenteres og formidles videre til museet, så det evt. kan bruge det. Men det kræver, at vi konservatorer kan skelne mellem, hvilke detaljer museet kender, og hvad der kan være ny viden. Her er dialog ligeledes vigtig. Da kommunegrænserne i Nordjylland blev lukket, gav det udfordringer for mange nordjyder. Heriblandt Sidsel Wåhlin, som bosiddende i Aalborg Kommune pludselig ikke kunne komme på arbejde i Hjørring. Derudover kunne hun ikke tage genstandene med sig hjem. Vi på Bevaringscenter Nord skulle ligeledes arbejde med genstandene i den efterfølgende periode, hvilket ville være umuligt, hvis genstandene strandede i Hjørring, dengang på ubestemt tid.

Pludselig måtte der tænkes hurtigt. Planerne blev hastigt ændret til de nye og uvante forhold. Da

Bevaringscenter Nord ligger i Aalborg Kommune, som Sidsel bor i, lavede vi her en arbejdsplads til hende, så hun kunne arbejde videre med museums-genstandene under sikrede forhold. Vi havde én dag til at få genstandene fra Hjørring til Bevaringscenter Nord i Vodskov inden nedlukningen. Det blev klaret, og vi kunne alle komme videre med arbejdet.

Sidsels arbejdsplads på Bevaringscenter Nord gav anledning til nogle gode diskussioner omkring udstillingen og det arbejde, Bevaringscenter Nord skulle udføre i forbindelse med denne. Det er nemt lige at smide et spørgsmål på bordet, når man, på

◀ Lisbeth og Nanna fra BCN monterer Vittrupmandens kranie på en specialbygget buste, Lisbeth har konstrueret.

▲ Vittrupmanden delvist monteret.

behørig corona-afstand, næsten sidder ved siden af hinanden.

Et eksempel er overvejelserne omkring, hvordan og hvad kranierne skal lægges på i selve udstillingen. Det skal støtte, særligt ved svage områder, men der må ikke være skadelig kemi i materialerne, og man skal kunne se kranierne bedst muligt. For museumsinspektøren er det guld værd at kunne se, hvad der er blevet gjort for at stabilisere et kranie. Det giver en meget bedre forståelse for, hvordan det skal placeres, så det ikke lider overlast. Det kan også være en samtale om, hvad det er for en fortælling, det enkelte kranie kan fortælle. Hvad angår det kranie, der blev givet som fødselsdagsgave, er det historien om anatomiske studier, kraniefascination og sidenhen et ønske om forsvarligt at afhænde det, der skal udfoldes. Så her er det væsentligt, at det er rent og stabilt, men man må godt kunne se, at de blev brugt til at studere anatomi.

I forbindelse med udstillingen er vores opgave som konservatorer at klargøre knoglematerialet, som har været behandlet forskelligt gennem mange år og dermed kræver forskellig konserveringsbehandling. Det kan være rengøring af kranierne, da nogle kan have en masse fedtfingre fra studerende, der har holdt og observeret kranierne adskillige gange. Nogle kranier er meget støvede. Nogle skal have fjernet en masse gammelt, skæmmende lim. Nogle kranier skal limes sammen, da de er revnede eller slået itu.

Nogle knogler har spor efter mikrobiel vækst, hvilket skal afrensnes, så det ikke nedbryder knoglemate-

► Moseskelet under afrensning.

▲ En af de stokkevægge af behandlede birkegrene, der i udstillingen både fungerer som rumdeler og sætter stemningen.

rialet, og det er sundhedsmæssigt i orden at være i nærheden af genstandene.

Kulstof-14 prøver er tidligere blevet udtaget af enkelte af knoglerne, så der var efterladt tydelige borehuller. Disse blev udfyldt og retoucheret, så de ikke skæmmer og forstyrrer oplevelsen for den besøgende gæst på museet.

Før i tiden skrev museerne genstandsnumre på genstandene, så de var store og synlige og lette at finde. I dag ønsker man, at numrene står diskret, så de ikke forstyrrer beskuerens samlede indtryk af genstanden og den historie, som ønskes fortalt. Derfor fjernes de gamle genstandsnumre, så der kan blive skrevet nye, mere diskrete numre.

Konserveringsmetoder udvikles gennem årene, lige som resten af verden. Nye forskningsresultater inden for faget bliver til, og etikken udvikler sig. Med tiden nedbrydes samtidigt tidligere påførte lime, der kan ændre sig ligesom genstandene. Derfor kan der være behov for at undersøge en tidligere konservering. Måske kan en omkonservering være relevant. Konservatorerne kigger både på detaljerne af genstanden og på det overordnede billede og beslutter i samarbejde med museet, hvad der trænger til at ske med den pågældende genstand.

Generelt handler vores arbejde som konservatorer om at bevare genstandene bedst muligt og sikre dem, så de ikke bliver nedbrudt af at være i udstillingen, hverken kemisk, af f.eks. syrer bundet til snavs, eller fysisk, f.eks. ved manglende stabilitet eller brud som følge af udtørring.

◀ Kraniet her var en fødselsdagsgave til giver, der i mange år havde ligget på loftet, og det trængte til afrensning af støv, fedt og lim, før det kunne udstilles.

► Nanna monterer knogler i udstillingen.

▼ Urokseknogle med meget stort skrevet genstandsnummer lige inden BCN renser nummeret forsigtigt af.

For at give en følelse af, at man er i en mose, bliver der benyttet rekvisitter. Det kan være i form af friske træstokke og små træer. Men før de kan benyttes i udstillingen, må de sikres, så de ikke skader de historiske genstande i bygningerne. Træet kan indeholde insekter, som kan synes, at gamle, nedbrudte museumsgenstande er det rene guf, enten at spise eller til at putte sig i og at lægge syreholdig, nedbrydende afføring på. Dem ønsker vi ikke i museets bygninger, og derfor bliver træet rengjort og frosset på Bevaringscenter Nord. Dermed er rekvisitterne sikrede, så de ikke skader de historiske genstande.

At placere en masse brandfarligt træ i et museum fyldt med kulturhistorisk kostbare genstande kræver yderligere behandling. For at imødekomme museets høje brandsikkerhed må træet yderligere gennem en brandhæmmende behandling.

Mange af trægenstandene fra Svennum Offermose er blevet konserveret ved frysetørring. Trægenstandene er ret skrøbelige, og det kræver en konservators forståelse for genstandenes skrøbelighed og sikre hænder at få dem placeret i udstillingen, så de ikke lider overlast. Det tog Sidsel Wählin og undertegnede en dag at udvælge og montere det store træoffer i udstillingen. De enkelte fund blev sikret ved at benytte mange små støttestykker, så træet ikke belastes og knækker. Samtidig kræver det sit blik at se, hvordan genstandene tager sig godt ud. Sidsel arbejdede med at få montren til at ligne den fundsituation, genstandene var udgravet af. Nu kan publikum se, hvordan man i jernalderen ofrede trægenstande og stokke til guderne. Samarbejdet over montren gav anledning til konstruktive samtaler om, hvordan vi bedst sikrede de udstillede genstande i montererne, og den dialog tog Sidsel med sig, da hun monterede de 25 andre monterer i udstillingen. ■

KØBMANDSLAUGET

Købmand Holger Jensen havde sin forretning på hjørnet af Rådhusstræde og Aksestræde. Foruden almindelige kolonialvarer og brændsel handlede Holger Jensen også med fjerkræ og i jagtsæsoner harer, agerhøns og andre former for vildt. Holger Jensen lukkede sin forretning i 1956 efter 50 års købmandskab uden ferie. Butiksinventaret blev skænket til Vendsyssel Historiske Museum, der har genopstillet forretningen – så vidt muligt, som den var i perioden 1920-1950.

Når de frivillige formidler historie

- af Chrestina Dahl
museumsinspektør, VHM
- Svend Erik Nielsen
Købmandslauget
- Bo Godsk
Haveholdet
- Jens Gerstrøm
Bunkergruppen ved VHM
- Joachim Bremer
Husmandslauget

“Hvad skulle det være?” - Sådan kan det lyde, når gæsterne træder ind i museets gamle købmandsbutik *Holger Jensens eftf.* Her ligger sukkerkringler og honninghjerter klar til salg i glasskabet. Svesker, rosiner, abrikoser, kandis og blandede bolsjer er klar til afvejning. Spegepølser og andre varer hænger ned fra loftet, og købmændene står klar i hvide kitler til at give museets gæster en god og personlig betjening. Fælles for alle købmændene er, at de som frivillige i Købmandslauget formidler købmandskab fra en tid, hvor farfar var ung, og det er ikke blot medlemmerne af Købmandslauget, der som frivillige fungerer som formidlere på museet. Det gør medlemmerne af Haveholdet, Husmandslauget, Bunkergruppen ved VHM, Marklauget og Havelauget bl.a. også, men flere af dem vender vi tilbage til.

Når købmændene hver især er på arbejde i butikken, består størstedelen af formidlingen i at fortælle om, hvordan hverdagen var i en gammel købmandsbutik. Købmand Svend Erik Nielsen fortæller herom: “Der opstår specielt en god dialog, når der kommer bedsteforældre ind med deres børnebørn. Så skal der fortælles om dengang, farfar var ung og kom for at købe ind hos købmanden. Børnene er gode til at spørge ind til de forskellige

▲ Købmand Svend Erik Nielsen står klar til at tage imod købmandsbutikens gæster.

ting, vi handler med i butikken. Det er jo også lidt spændende, når der laves kræmmerhuse til at fylde bolsjer i, og at man i gamle dage kunne få sådan et stort kræmmerhus fyldt for 1 krone.” Flere af de frivillige i Købmandslauget er selv udlærte købmænd, og de, som ikke er, bliver lært godt op, så de mestrer kunsten som købmænd at levere en hyggelig og autentisk oplevelse til gæsterne. Svend Erik, der også er udlært købmand, fortæller: “Der er mange forskellige varer på hylderne, og noget, der altid bliver talt meget om, er cigarer og cigaretter, der jo var en stor artikel tilbage i 1940’erne og 1950’erne, hvor næsten alle røg. Vi fortæller om, hvordan alle varer, mel, sukker, ost, osv. blev vejet af i butikken på den gamle vægt med lodder. Spegepølser og røget bacon hang i kroge ned fra loftet, og når der kom en kunde for at købe et stykke spegepølse, tog man det bare ned fra kroge og skar et stykke af, og så hængte man resten op igen - uden at vaske hænder først. Vi bruger og fortæller selvfølgelig om den gamle vægt og lodderne, når kunderne kommer for at købe et stykke ost eller 100 g bolsjer. Vi fortæller også om vores berømte spegepølse, der er efter en gammel opskrift fra 1932, lavet af slagter Hartmann i Jernbanegade. Den er meget salt, da den jo skulle kunne holde sig i lang tid, og salt var det eneste konserveringsmiddel, man havde til rådighed.” Om at være en del af Købmandslauget afslutter Svend Erik: “Det er hyggeligt at arbejde sammen med de andre købmænd, og når vi mødes, går snakken altid livligt. Vi er jo gode til at supplere hinanden, hvis der opstår tvivl om noget. Jeg føler også, at man er en del af museet, og jeg fortæller gerne om det, når jeg møder andre, der kunne være interesseret i at kigge forbi.”

HAVEHOLDET

Mange af de større traditionsrige arrangementer, som afvikles ved Vendsyssel Historiske Museums forskellige afdelinger, involverer rigtig mange frivillige. Ja, man kan gå så vidt som til at sige, at uden de frivillige havde de store arrangementer enten ikke kunnet gennemføres, eller også ville de have haft en helt anden form end den, som vi kender i dag. Det være sig blandt andet haveaktiviteterne på Hirtshals Museum, der er blevet afviklet hver sommer, siden den daværende museumsleder og tidligere fiskeskipper Hugo Nielsen for første gang i 1984 fik samlet en gruppe gode bekendte, der alle var pensionerede fra vodbinderierne, fiskeriet og havnen i øvrigt, til socialt samvær i museets have i juli måned. Gruppen kom til at gå under navnet “Haveholdet”. Formanden for Haveholdet Bo Godsk fortæller: “Aktiviteterne samledes om at vise håndværk med oprindelse i rebslagning, vodbinderi m.m. Råmaterialet var kasseret tovværk fra havnen. Tovværket blev “skræillet”, dvs. de yderste lag blev fjernet, indtil der kun var friskt materiale tilbage, som så kunne slåes til nye reb. Rebene bliver derefter til sippetov, stropper til hængekøjer

▼ Formand for Haveholdet Bo Godsk i museumshaven i Hirtshals.

m.m. Nettene til køjerne bliver knyttet af kasserede nylonrosser. Med tiden er der blevet udviklet nye produkter, men alt sammen med basis i tov og reb.

Desuden tilbydes museets gæster at forsøge sig med splejsning, knytning af net, binding af knob m.m.

Hertil kommer gode historier, krøniker og en hel del "løvn" om livet på land, havn og hav. Og vi fortæller naturligvis på Vendelbomål, som vi alle behersker.

Sideløbende har der altid været en flaskeskibsbygger, som har vist en af de mest populære fritidsbeskæftigelser for søens folk. Sommerhusflagene er et kapitel for sig, som tidligere er beskrevet bl.a. i "Fra egnens fortid 2019".

Bo Godsk runder af: "De fremstillede produkter sælges til museets gæster til rimelige priser, og det genererede overskud uddeles til foreninger og aktiviteter, som drives af frivillige og ulønnede ildsjæle. Fast modtager er museumsskibet "HG 159 Johs. Hejlesen", mens der også bliver til en udflugt for Haveholdet, når sæsonen er slut. Gennem årene har Haveholdet uddelt tæt på en million kroner."

Alt imens Haveholdet formidler de gamle håndværk fra havnen og skaber en hyggelig atmosfære i haven, sørger Fiskekrogens medlemmer for at stille

▲ Et udpluk af Haveholdets varer på Hirtshals Museum.

gæsternes sult og vise, hvilke lækre retter man kan få ud af fangsten fra havet. Fælles for mange af de frivillige fra Hirtshals er nemlig også, at de har spist rigtig meget fisk både som børn og voksne, så det er også et stykke madkultur, som gæsterne får lov til at opleve og smage i museumshaven.

HUSMANDSLAUGET

Nogle af de ofte stillede spørgsmål til Joachim og Wiebke i husmandsstedet:

"Hvornår står I op om morgenen?"

"Skal I malke køerne og passe de andre dyr?"

"Bager I brød i den store bageovn?"

"Hvor går I på toilettet?"

"Sover I virkelig her?"

"Kan I undvære internettet?"

"Hvordan kan I holde det ud uden el og lys?"

"Hvorfor gør I det?"

HUSMANDSLAUGET

Tager vi til Mosbjerg, skifter menuen fra fisk til gris og håndværket fra vodbinderens knytterier til bl.a. landmandens høst med le, segl og selvbinder, kartoffeloptagning og hverdagens gøremål i et gammelt husmandssted. På Landskabs- og Landbrugsmuseet findes der nemlig også stolte traditioner med flere store arrangementer, hvor de frivillige udover at hjælpe til med diverse praktiske gøremål også står for en betydelig del af formidlingen. Mange af dem er endda ikklædt tidssvarende klæder, når landbruget levendegøres i husmandsstedet og i marken. Her tænkes der naturligvis på Høstdagen i august og Kartoffeldagen i oktober, men bestemt også på hele skolernes sommerferie, hvor husmandsstedet er beboet.

Joachim Bremer og Wiebke Otten, der gennem mange år har fungeret som husmandsfamilie og deltaget i Høstdagen, fortæller: "Det, der for os begynd-

te for mange år siden som et eventyr med vores små børn og deres venner og med fokus på vores familie, udviklede sig meget hurtigt til, at vi blev en del af et større fællesskab med museets ansatte, lokale naboer, andre frivillige, interesserede, bekendte og venner fra nær og fjern, som alle har til fælles, at de har en tilknytning til og elsker stedet."

På spørgsmålet om, hvorfor de deltagte i formidlingen ved museet gennem livet i husmandsstedet, svarer Joachim: "Der findes sikkert flere svar: Ud over, at det er et landskabeligt klenodie, er det en del af Danmarks og dermed Europas historie. Med et par skridt kan vi gå ca. 100 år tilbage i udviklingen og opleve, se, høre, lugte og smage, hvordan livet på landet kunne have været. Og det, uden at det er realiseret som skuespil med sminke og skjulte hjælpemidler, men som en levende hverdag med de muligheder, der dengang fandtes. Det tager ikke mere end et øjeblik for mange af de besøgende, før de føler sig tilbage i den tid, hvor de engang var på besøg på bedstefars og -mors gård eller måske selv oplevede lignede forhold for mange år siden. Og det er hver gang en oplevelse, når nutidens bedsteforældre fortæller deres børnebørn – efter de er kommet tilbage fra kattene, hønsene og de tre sjove "Pippi-Langstrømpe-grise", som bor i stalden – om deres egen barndom. Det kan opleves ud fra alle de håndgribelige ting og sager,

▲ Marklauget høster i Mosbjerg.

som er på stedet, mens det dufter af friskbagt brød, som gerne må spises sammen med en eller to kopper håndbrygget kaffe.

Mange besøgende er meget interesserede i husmandsstedets historie, andre måske mere i bebo-

ernes baggrund. En del vil gerne selv fortælle om deres egen historie, og nogle vil bare gerne opsuge stemningen fra fortiden. Børnene elsker mest enhver mulighed for at være med i alle mulige aktiviteter: Der skal bare lige findes den passende opgave, som de kan være med til - og de findes. Hvis der tænkes 100 år tilbage, kan der altid bruges hjælp til dagligdagens gøremål. Nogle voksne har måske en mere akademisk synsvinkel på husmandsstedet, og andre er mere emotionelt berørte. De fleste gæster bliver meget længere på besøg ved husmandsstedet, end de havde planlagt.

Husmandsstedet i Mosbjerg er et sted for os, hvor vi både kommer for egen skyld og for gæsternes. Man får mange oplevelser, vi oplever et hjerteligt fællesskab, udvikler nogle ikke anede færdigheder, vi har muligheden for at falde til ro og for at reflektere over vores nutid. På den anden side kan vi bidrage med at dele vores oplevelser og viden om husmandsstedet med de besøgende, som på den måde får et lille stykke historie med hjem, når de til sidst skal videre. Og mange kommer på besøg igen og igen." Igen i

▲ Joachim og Wiebkes datter dækker bord i husmandsstedet.

år kan gæsterne møde Joachim Bremer og Wiebke Otten i husmandsstedet, hvor de deltager i den årlige Høstdag søndag den 8. august. Her vil Marklauget ligeledes høste på gammeldags maner og fremvise maskiner, Havelauget viser den velplejede køkkenhave frem, og mon ikke også vi kan få en snak om livet i bigården med medlemmerne af Foreningen Bilauguet og meget mere.

BUNKERGRUPPEN VED VHM

Nogle ganske andre typer af formidling står Bunkergruppen ved VHM for. Bunkergruppen ved VHM opstod i 2008 som en form for studiekreds med en dobbelt opgave. Gruppen ønskede at registrere og formidle de bunkere fra 2. Verdenskrig, der var placeret i Hjørring Kommune. Indtil videre har gruppen fået lokaliseret 475 ud af ca. 500 stykker beton i kommunen. Det har været et meget omfattende arbejde, der er blevet formidlet på flere måder. Fra begyndelsen har det været planen, at der skulle knyttes en hjemmeside til registreringen under navnet BunkerHjørring. Arbejdet med hjemmesiden kom der for alvor gang i i forbindelse med opbygningen af museets udstilling "Vendsyssel Besat", og her kan man stadig se Bunkergruppens bidrag bl.a. i form af en touchskærm, hvor gæsterne på et kort kan zappe rundt mellem de 475 bunkere, som gruppen har fundet og registreret. Man kan klikke sig ind på den enkelte bunker og finde oplysninger om den.

Ud over hjemmesiden har gruppen også produceret talrige sommerhusmapper til forskellige sommerhusejere. Om dem beretter gruppens stifter Jens Gerstrøm: "Vi har jo truffet rigtig mange sommerhusejere og deres bunkere. De fleste ved udmærket godt, at de har en bunker, og hvilken type det drejer sig om. Andre har ingen anelse om,

▼ På omvisning med Bunkergruppen ved VHM i Skibsbylejren.

at deres hus ligger lidt mærkeligt på grunden, fordi det er bygget oven på eller lige ved siden af bunkeren. Men nogle sommerhuse kan være handlet flere gange, hvor sælger har glemt at fortælle, at der er en bunker på grunden. Så da farmor fik en mail med oplysninger om sin bunker, ja så fik vi svar tilbage fra børnebørnene!

En anden havde arvet sommerhuset efter sin far. Han havde et godt kendskab til bunkerne i området og havde taget sine børn med på bunkerture, men han fandt aldrig ud af, at han selv havde en! Nu kunne hans datter så vise sine børn deres nyhvervelse. De gik straks i gang med at grave den ud.

Til mange bunkerejere har vi lavet tilbudsmapper/ sommerhusmapper med bunkerkort over området og kartotekskort over de nærmeste bunkere."

De mere offentligt kendte former for formidling, som flere læsere af Magasinet VHM måske før har set i museets arrangementskalender, er gruppens rundvisninger. Om dem fortæller Jens Gerstrøm: "Vi har de senere år haft rundvisninger i Skibsbylejren. Vi har lavet aftaler med Forsvarets Ejendomsstyrelse, som har haft aftalen til godkendelse hos Efterretningstjenesten. Turen er på 3,5 km rundt i terrænet - så den er ikke for dårligt gående. Vi har lavet en lille folder til deltagerne med kort og billeder, og den tager vi frem et par gange, så alle kan følge med i, hvor langt vi er kommet. Turen varer to timer og slutter med kaffe i den gamle vagtbygning, som nu er klubhus for Hjørring Politihundeforening.

Vi vil hellere lave flere ture end have mange med, så vi har et loft på 20 deltagere. Det er aftalt med militæret, og det er, hvad der kan være i klubhuset til kaffe. Turene koster p.t. 50 kr. pr. deltager - pengene deles ligeligt mellem museet og bunkergruppen - en aftale, vi er rigtig glade for.

I Hirtshals har vi en rundvisning til 9. batteri ved Nordsøen Oceanarium, en til Havnen og Hjørringgade med Forstærkeren og en til infanteristøttepunktet "Brenner" på Nejst. Turene starter og slutter på Hirtshals Museum. De ture slutter også med kaffe." Flere af Bunkergruppens rundvisninger kan findes i nærværende magasins arrangementskalender, så meld jer endelig til for at høre mere om, hvad Bunkergruppen har fundet frem til om de enkelte områder med militære anlæg i Hjørring Kommune.

Museets mange frivillige har en stor del af æren for, at flere af arrangementerne - både store og knap så store - kan gennemføres i den form, som vi kender i dag. Museets personale har slet ikke hænder nok til at gennemføre arrangementerne på samme måde, og desuden er der bare visse typer af håndværk m.m., som ikke kan gennemføres på samme autentiske måde, hvis det ikke var de frivillige, der gjorde det. Personalet er ikke udlært købmænd, har aldrig høstet med "hylli" som landmand og har ikke håndlaget til at knytte reb og bøde net på samme måde som en pensioneret vod-binder. Men en kombination af museets frivillige og det faste personale gør disse former for formidling mulig. Det vil museet gerne sige de mange frivillige en stor tak for, og så glæder vi blandt personalet os til atter at formidle forskellige typer historie fra Vendsyssel sammen med de frivillige hen over sommeren og efteråret. ■

BUNKERGRUPPEN VED VHM

Knyttet til Vendsyssel Historiske Museum er hele to bunkergrupper: Bunkergruppen Hirtshals, der fra midten af 1990'erne stod for udgravning af tyskernes gamle 10. Batteri og etablering af Bunkermuseet Hirtshals. I dag står gruppen for vedligeholdet af Bunkermuseet i Hirtshals m.m. Den anden er Bunkergruppen ved VHM, der bl.a. arbejder med registrering af bunkerne i Hjørring Kommune og formidling heraf.

▼ Stifter af Bunkergruppen ved VHM Jens Gerstrøm viser rundt ved Brenner i Hirtshals.

▲ En af de mange registrerede bunkere ved Løkken Syd.

Fr 1	
Lø 2	Tur på museets fredede pilepløje og på museet
Sø 3	Eblefest
Ma 4	
Ti 5	
On 6	
To 7	Slægtsforskningsdag og bog
Fr 8	
Lø 9	
Sø 10	
Ma 11	
Ti 12	Workshop for slægtsforskere
On 13	
To 14	
Fr 15	
Lø 16	Gotisk skriftlæsning
Sø 17	
Ma 18	Den gamle Købmandsbutik
Ti 19	Detektorfører for en dag
On 20	Kartoffeldag
To 21	Nat på museet
Fr 22	
Lø 23	
Sø 24	Håndarbejdscafé
Ma 25	
Ti 26	Workshop for slægtsforskere
On 27	
To 28	
Fr 29	
Lø 30	
Sø 31	

EFFERÅRSFERIE

OKTOBER

On 1	Murefestival: Sensommer-byvandring i Hjørring
To 2	Bogsted Hovedgård Slægtsforskningscafé
Fr 3	
Lø 4	Swampetur i Tolne skov
Sø 5	Tur i Svemmen Offermose og Landskabet omkring
Ma 6	Aktiviteter i bigården
Ti 7	
On 8	
To 9	
Fr 10	
Lø 11	Gotisk skriftlæsning
Sø 12	Naturens dag i Naturpark Tolne
Ma 13	Workshop for slægtsforskere
Ti 14	
On 15	På opdagelse i museets magasiner
To 16	Afteenon tea
Fr 17	
Lø 18	
Sø 19	
Ma 20	
Ti 21	
On 22	
To 23	
Fr 24	
Lø 25	Tur i Naturpark Tolne
Sø 26	Håndarbejdscafé
Ma 27	
Ti 28	Workshop for slægtsforskere
On 29	
To 30	

SEPTEMBER

Ma 1	
Ti 2	Hjørring synger morgensang
On 3	
To 4	Slægtsforskningscafé
Fr 5	
Lø 6	
Sø 7	
Ma 8	
Ti 9	Julebesken på Hirtshals Museum
On 10	Workshop for slægtsforskere
To 11	
Fr 12	
Lø 13	Gotisk skriftlæsning
Sø 14	Omvision i udstillingen Dødens Teater
Ma 15	
Ti 16	
On 17	
To 18	Mad under besættelsen - foredrag med spisning
Fr 19	
Lø 20	
Sø 21	Håndarbejdscafé
Ma 22	
Ti 23	Workshop for slægtsforskere
On 24	
To 25	
Fr 26	
Lø 27	Den gamle Købmandsbutik
Sø 28	Den gamle Købmandsbutik
Ma 29	
Ti 30	

NOVEMBER

On 1	
To 2	Slægtsforskningscafé
Fe 3	
Lø 4	
Sø 5	
Ma 6	
Ti 7	
On 8	
To 9	
Fr 10	
Lø 11	Gotisk skriftlæsning
Sø 12	Den gamle Købmandsbutik
Ma 13	Nissejagt og julehygge
Ti 14	Workshop for slægtsforskere
On 15	
To 16	
Fr 17	
Lø 18	
Sø 19	Håndarbejdscafé
Ma 20	
Ti 21	
On 22	
To 23	
Fr 24	
Lø 25	Juledag
Sø 26	2. juledag
Ma 27	Fyraftenstur
Ti 28	
On 29	
To 30	
Fr 31	

JULFERIE

AUGUST

Sø 1	Kunsthåndværkermarked
Ma 2	Aktiviteter i bigården
Ti 3	Rubjerg Knude Fyr
On 4	Omvis. Bunkermuseet
To 5	Krydderurter og lægeplanter
Fr 6	Den gamle Købmandsbutik
Lø 7	Høstdag i Mosbjerg
Sø 8	Aktiviteter i bigården
Ma 9	Rubjerg Knude Fyr
Ti 10	Omvis. Bunkermuseet
On 11	
To 12	
Fr 13	
Lø 14	Aktiviteter i bigården
Sø 15	
Ma 16	Teater igennem tiden i Hjørring
Ti 17	
On 18	
To 19	
Fr 20	
Lø 21	
Sø 22	
Ma 23	Aktiviteter i bigården
Ti 24	Workshop for slægtsforskere
On 25	
To 26	
Fr 27	
Lø 28	Håndarbejdscafé
Sø 29	
Ma 30	Aktiviteter i bigården
Ti 31	

SOMMERFERIE

To 1	
Fr 2	
Lø 3	
Sø 4	Kunsthåndværkermarked
Ma 5	
Ti 6	
On 7	Smagen af Hirtshals
To 8	
Fr 9	Sommer i Hirtshals
Lø 10	
Sø 11	
Ma 12	
Ti 13	Smagen af Hirtshals
On 14	Sommer i Hirtshals
To 15	
Fr 16	
Lø 17	
Sø 18	
Ma 19	
Ti 20	Rubjerg Knude Fyr
On 21	Fangst i strandkanten
To 22	Smagen af Hirtshals
Fr 23	
Lø 24	
Sø 25	Håndarbejdscafé
Ma 26	
Ti 27	Rubjerg Knude Fyr
On 28	Fangst i strandkanten
To 29	Smagen af Hirtshals
Fr 30	
Lø 31	

SOMMERFERIE

DECEMBER

JULI

FASTE ARRANGEMENTER, HELE ÅRET RUNDT!

DET GAMLE RÅDHUS

FØRSTE TORSDAG I MÅNEDEN • 14.30-16.30

Slægtsforskningscaféen er en aktivitet under Slægthistorisk Forening for Hjørring og Omegn. Den første torsdag i månederne fra september til april, fra kl. 14.30-16.30, inviterer foreningen til møde på Det Gamle Rådhus i Hjørring. Møderne omhandler alle slægtsforskningsrelaterede emner. Møderne er åbne for alle, og der kræves ikke medlemskab af foreningen. Mange af deltagerne er nybegyndere udi slægtsforskningen. I gennemsnit besøger omkring 40 til 50 gæster de månedlige møder, og en vigtig begivenhed ved møderne er kaffepausen med småkager, der altid afføder megen snak og mulighed for nye slægtsforskningsbekendtskaber.

Entré: Gratis

- 2. SEPTEMBER
- 7. OKTOBER
- 4. NOVEMBER
- 2. DECEMBER
- 6. JAN. 2022

SLÆGTSFORSKNINGSCAFÉ

DET GAMLE RÅDHUS

ANDEN LØRDAG I MÅNEDEN • 9.00-12.00

For ca. 150 år siden brugte man gotiske bogstaver på tryk og i håndskrift. De skrevne bogstaver adskiller sig fra de trykte og den senere skråskrift. Derfor er det nødvendigt at kunne læse gotisk håndskrift, hvis man vil studere tekster som f.eks. skøder og skifter. Sådanne tekster af deltagernes egne læser vi i fællesskab i den gotiske studiekreds, som mødes i Rådhuskælderen den 2. lørdag i måneden. Forinden er teksterne rundsendt til deltagerne, så man har mulighed for selv at prøve kræfter med indholdet. Alle er velkomne, og man kan komme på listen med de 15 andre slægtsforskere ved at maile til per.maack@andersen.mail.dk

Entré: Gratis

- 11. SEPTEMBER
- 16. OKTOBER
- 13. NOVEMBER
- 11. DECEMBER
- 15. JAN. 2022

GOTISK SKRIFTLÆSNING

HISTORISK ARKIV

ANDEN OG FJERDE TIRSDAG I MÅNEDEN • 09.00-12.00

Workshoppen startede for fire år siden på initiativ af Gerda Jensen og Kurt E. Christensen. Anden og fjerde tirsdag i måneden kl. 9-12 indbydes nye og garvede slægtsforskere til at arbejde med deres interesse. Det er en gratis aktivitet, hvor arkivet giver kaffe, og samværet går ud på at hjælpe hinanden med at komme ind i de rigtige arkivalier via internet. Alle medbringer deres egen computer, og det er en fordel at have et slægtsprogram i denne. Da både Gerda og Kurt bruger slægtsprogrammet Legacy, er det kun dette program, der bliver givet anvisning i brugen af. I fællesskab hjælpes gruppen ad med at løse de problemer, man støder på.

Entré: Gratis

- 24. AUGUST
- 14. + 28. SEPTEMBER
- 12. + 26. OKTOBER
- 9. + 23. NOVEMBER
- 14. DECEMBER
- 11. + 25. JAN. 2022

WORKSHOP FOR SLÆGTSFORSKERE

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

SIDSTE SØNDAG I MÅNEDEN • 12.00-16.00

Sidste søndag i måneden lukker museumscaféen op for håndarbejdscafé: 4 timer i træk inkl. afternoon tea, små lækre sandwiches, scones og søde lækkerier med te og kaffe ad libitum. Her har du mulighed for at fordybe dig i at hækle/strikke eller brodere sammen med andre, der deler samme interesser. Kan du hækle, eller har du lyst til at lære fra dig? Har du lyst til at lære at hækle? Så er Vendsyssel Historiske Museums faste håndarbejdscafé lige stedet, uanset om du er garvet hækler eller helt nybegynder. Der er ikke decideret undervisning, men vi hjælper hinanden, uanset hvilket niveau man er på.

Entré: 85 kr. Tilmelding nødvendig på tlf: 30 38 86 50

- 25. JULI
- 29. AUGUST
- 26. SEPTEMBER
- 24. OKTOBER
- 21. NOVEMBER
- 19. DECEMBER
- 31. JAN. 2022

HÅNDARBEJDSCAFÉ

SOMMERFERIE PÅ MUSEET

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

TIRSDAG TIL SØNDAG I UGERNE 26 - 31 • 11.00-15.00

DEN GAMLE KØBMANDS-BUTIK HAR ÅBENT

Oplev den ægte, gammeldags købmandsstemning fra en svunden tid, hvor selvbetjeningen ikke var opfundet endnu. Gør et godt køb, og få en god snak med museets professionelle købmænd, der står klar til at fortælle om handel i gamle dage og er garanter for god, personlig betjening. Her kan købes spegepølser, slik og meget andet godt, der huskes fra gamle dage. Den gode og personlige service er endda helt gratis!

Entré: Gratis adgang til købmandsbutikken.

LANDSKABS- OG LANDBRUGSMUSEET

UGERNE 26 - 31 • 17.00-18.30

HUSMANDSSTEDET ER BEBOET

Kom og oplev på nært hold, hvordan man levede på landet gennem den første halvdel af 1900-årene, når husmandsstedet på Landskabs- og Landbrugsmuseet igen i år er beboet. Her lever familier i skolernes sommerferie fra uge 26 til og med uge 31, som man gjorde i første halvdel af 1900-årene. Dvs. uden radio, fjernsyn, køleskab, smartphone, tablet eller anden form for moderne bekvemmelighed. Dagen går bl.a. med at tilberede dagens måltider på gammeldags manér, passe dyrene, arbejde i marken og holde køkkenhaven. Således har gøremålene og samværet i familierne her en ganske anden form i forhold til, hvad den har i dagligdagen anno 2021.

Entré: 40 kr.

BUNKERMUSEET

SØNDAG-TORSDAG I UGE 26 - 31 • 14.00-15.30

ØMVISNINGER PÅ BUNKERMUSEET

Søndag til torsdag i skolernes sommerferie kan du blive klogere på de tyske bunkeranlæg i Hirtshals, som var meget stærkt befæstet under Anden Verdenskrig. Kom med rundt til nogle af de 70 lokaliteter, der er i tyskernes gamle 10. Batteri - vi ser på udstillinger i beboelseskukker, hospitals- og køkkenbunker og meget mere. Vi vil på rundvisningen også færdes i løbegraven mellem bunkerne og måske få en fornemmelse af, hvordan det var at være tysk soldat i dette lille hjørne af den store krig.

Entré: 50 kr

RUBJERG KNUDE FYR

TIRSDAG D. 29. JUNI, 20. + 27. JULI OG 3. + 10. AUGUST • 10.30-12.00

RUBJERG KNUDE FYR

Her besvares alle de spændende spørgsmål om fyret: Falder fyret alligevel snart i havet? Hvor kommer sandet fra, og hvor er det på vej hen? Gennem små eksperimenter finder vi ud af, hvad sandet egentlig består af, og hvordan man kan dæmpe sandflugten. Naturvejlederen fortæller om fyrets dramatiske historie, kampen mod sandflugten og dannelsen af det imponerende landskab. Mødested: P-pladsen ved Fyrvejen

Entré: 50 kr.

BØRN OG UNGE OP TIL 18 ÅR HAR ALTID GRATIS ENTRÉ

KUNST, BJESK OG STRANDKANT

BIER, HØST OG TEATER

OGSÅ FOR BØRN

HIRTSHALS MUSEUM **ALLE HVERDAGE I JULI • 10.00-16.00**

I museumshaven kan du opleve nogle af fiskeriets uundværlige håndværk blive udført på gammeldags manér. Pensionerede fiskere og vobindere demonstrerer bl.a., hvordan man slår reb og bøder net. Desuden er flaskeskipperen i færd med at producere flaskeskibe, og hvis sulten skulle melde sig, så kan du købe en lækker fiskeplatte fra Fiskekrogens bod i haven. Kom og mærk den hyggelige og afslappede atmosfære, hvor medlemmerne af Haveholdet altid er klar til at fortælle røverhistorier fra de syv have på vendelbomål, mens det summer af aktivitet. Overskuddet går til lokale plejehjem og foreninger, andre frivillige grupper mv., der yder en indsats til gavn for Hirtshals og omegn.

Entré: 40 kr.

SOMMER I HIRTSHALS

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM **SØNDAG D. 4. JULI OG 1. AUGUST • 11.00-15.30**

Sindal gamle præstegård, som ligger i vores skønne urtehave, danner ramme om vores hyggelige marked med kunstnere fra hele Vendsyssel. Den gamle købmandsbutik og museumscaféen har også åbent denne dag.

Entré: Almindelig entré til museet

KUNSTHÅNDVÆRKERMARKED

HIRTSHALS MUSEUM **ALLE ONSDAGE I JULI MÅNED • 10.30-11.30**

Ingen har rigtig smagt på Hirtshals, før de har smagt en bjesk fra byens museum. Oprindeligt var det Bjesk-Signe, der stod for produktionen af bjesk til de lokale i byen – ja faktisk også til private og firmaer langvejs fra. Senere blev Signes tradition for at forvandle folks medbragte Brøndums Snaps til bjesk flyttet til "laboratoriet" på Hirtshals Museum, og således har museet gennem mange år fungeret som bjeskens bankende hjerte i Hirtshals. Der vil ved denne lejlighed blive fortalt om, hvorfor bjesken i sådan en grad har vundet indpas i Hirtshals, om, hvordan vi på museet laver bjesken, og af hvilke planter.

Entré: 40 kr.

SMAGEN AF HIRTSHALS

LØNSTRUP **ONSDAGE D. 21. JULI OG 28. JULI • 13.00-16.00**

Denne eftermiddag kan familiens medlemmer være aktive sammen på stranden ved Lønstrup. Her kan du låne et rejstrygenet, og med det i hånd kan du fange rejer og småfisk. Herudover fanger vi nok nogle krabber. Fangsten samles i et lille akvarium, og der fortælles om fangsten. Adresse: Bådepladsen i Lønstrup Medbring: Badetøj og drikkevarer, kaffe/te.

Entré: Gratis

FANGST I STRANDKANTEN

FOR BØRN

LANDSKABS- OG LANDBRUGSMUSEET **HVER MANDAG I AUGUST, SAMT 6. SEPTEMBER • 19.00-20.00**

Bilauget passer bierne i bigården. Der skal gøres klar til slyngning af sensommerhonning til Høstdagen på landbrugsmuseet. Herefter gøres bierne klar til den kommende vinter, og aktiviteterne i bigården er slut indtil næste sæson. Alle interesserede er velkomne til at kigge forbi og få en snak om biavl før og nu. Det er gratis at kigge forbi. Hvis man ønsker at deltage aktivt, kan man henvende sig til foreningen for et medlemskab. Pris for medlemskab er 350 kr.

Entré: Gratis

AKTIVITETER I BIGÅRDEN

EVT. MED MAD

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM **TIRSDAG D. 5. AUGUST • 19.00-21.00**

I museets gamle urtehave ser vi på krydderurter og lægeplanter. Hvordan troede man, at de virkede, og er der noget om snakken? Det bliver en tur med masser af dufte og smagsindtryk, krydret med facts og gode historier. Guide: Lars Danielsen.

Madkurv: Madkurv kan købes og nydes i museumshaven fra kl. 18. Bestilles og betales i forvejen på 3038 8650.

Entré: 50 kr.

KRYDDERURTER OG LÆGEPLANTER

LANDSKABS- OG LANDBRUGSMUSEET **SØNDAG D. 8. AUGUST • 10.00-16.00**

I dag kan det opleves, hvordan der blev høstet med le, segl og selvbinder på landet i første halvdel af 1900-årene, og ved husmandsstedet kommer der til at dufte af gammeldags mad, som tilberedes til høstfolkene på samme måde, som da oldemor var barn. Der vil være aktiviteter og lege for børnene og meget mere. Kom på besøg ved Landskabs- og Landbrugsmuseets høstdag og få en god og hyggelig dag.

Entré: Gratis

HØSTDAG I MOSBJERG

INKL. TRAKTEMENT

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM **TORSdag D. 19. AUGUST • 16.00-19.00**

Kulturen har haft hårde vilkår siden marts 2020, og vi har mere end nogensinde fundet ud af, hvilken gave det er at komme i teatret og til koncerter. Vi byder derfor indenfor i vores udstilling 'Hjørring på de skrå brædder', hvor skuespiller og instruktør Finn Bredahl Jørgensen vil fortælle om næsten 200 års teaterhistorie i Hjørring, og Jens-Christian Hansen vil berette om arbejdet med udstillingen. Der vil blive serveret et let traktament efter foredrag og rundvisning. Tilmelding: Senest 6. august på 30388650, betaling ved tilmelding.

Entré: 95 kr. inkl. let anretning

TEATER IGennem TIDEN I HJØRRING

BØRN OG UNGE OP TIL
18 ÅR HAR ALTID GRATIS ENTRÉ

MURERFESTIVAL OG NATUR

HJØRRING **ONSDAG D. 1. SEPTEMBER • 19.00-20.30**

I dagene 1.-4. september afvikler EUC Nord DM for murerlærlinge i Hjørring. I den forbindelse arrangerer Vendsyssel Historiske Museum en byvandring i Hjørring med fokus på udvalgte murede bygningers historie i byen.

Adresse: Byvandringen starter foran Sct. Cathrine Kirke, Lille Kirkestræde 1, 9800 Hjørring.

Entré: 50 kr.

MURERFESTIVAL: SENSOMMER-BYVANDRING I HJØRRING

ASTRUP **TORS DAG D. 2. SEPTEMBER • 17.00 OG 19.00**

Det bliver en todelt tur. Ejeren vil først fortælle om hovedgården og dens historie. Naturvejleder Jakob Kofoed vil guide en travetur i Bøgsted skov. Der serveres en sandwich og øl/vand, som nydes i de smukke omgivelser. Turen bliver med begrænset antal deltagere, derfor er tilmelding nødvendig og skal ske på Billetto - billetter bliver frigivet op til arrangementet.

Entré: 80 kr.

BØGSTED HOVEDGÅRD

TOLNE SKOV **LØRDAG D. 4. SEPTEMBER • 13.30-16.00**

Vi traver med kurven i hånd ud for at samle svampe i skoven. Vi prøver at sætte navne på nogle af svampene og håber, at der er gode spisesvampe iblandt. Svampeguide: Anne Grethe Eriksen, Foreningen til Svampekundskabens Fremme.

Mødested: Dalgården, Tolnevej 51, Tolne

Entré: Gratis

SVAMPETUR I TOLNE SKOV

SVENNUM **SØNDAG D. 5. SEPTEMBER • 14.00-15.15**

Et hund- og kulturarrangement i anledning af den nationale Fortidsmindedag. Tag hunden med på kulturtur. Vi går ca. 2 kilometer, mens museumsinspektør Sidsel Wåhlin fortæller om landskabet og den oldtidshistorie, det rummer.

Adresse: Svennum Planteskole, Hellumvej 28, 9740 Jerslev J.

Tilmelding nødvendig til sw@vhm.dk

Entré: 80 kr. Fordelspris: 60 kr.

TUR I SVENNUM OFFERMOSE OG LANDSKABET OMKRING

TAG HUNDEN MED

MAGASINER, TOLNE OG AFTERNOON TEA

TOLNE SKOV **SØNDAG D. 12. SEPTEMBER**

Naturens dag i Naturpark Tolne er arrangeret af Danmarks Naturfredningsforening Hjørring, Vendsyssel Historiske Museum og Hjørring Kommune.

Program kommer senere og kan læses på vhm.dk, museets Facebookside og i dagspressen.

Entré: Gratis

NATURENS DAG I NATURPARK TOLNE

MUSEETS MAGASINER **ONSDAG D. 15. SEPTEMBER • 19.00-20.30**

Vidste du, at størstedelen af Vendsyssel Historiske Museums samling slet ikke er udstillet? Som statsanerkendt museum er vi forpligtet til at bevare museumsgenstandene for eftertiden, og de bliver kun lejlighedsvis taget frem til forskellige udstillinger. Denne aften har du mulighed for at komme bag kulisserne og se museets magasin på Fanøvej. Registratør Peter Gravers Nielsen fortæller om indsamling, registrering og bevaring af genstandene og viser udvalgte genstande frem på magasinet.

Adresse: Fanøvej 4, 9800 Hjørring

Entré: 80 kr. Fordelspris: 60 kr.

PÅ OPDAGELSE I MUSEETS MAGASINER

VENDSYSEL HISTORISKE MUSEUM **TORS DAG D. 16. SEPTEMBER • 16.00-18.00**

Hvad er mere britisk end afternoon tea og tweed? Arkæolog Morten Larsen og historiker Jens-Christian Hansen indleder denne eftermiddag i museumscaféen med et appetitvækkende foredrag om Hjørrings måske mest kendte bærer af tweedjakkesæt, den tidligere museumsleder Holger Friis (1891-1986). Herefter nydes den ægte, ærkebritiske afternoon tea i museumcaféen. Hvis du er iført tweed, får du en pose scones med hjem!

Tilmelding: Senest den 10. september på 30388650. Betaling ved tilmelding.

Entré: 85 kr.

AFTERNOON TEA

TOLNE SKOV **SØNDAG D. 26. SEPTEMBER • 10.00-14.00**

Det er blevet en tilbagevendende begivenhed, at Kræftens Bekæmpelse arrangerer en naturtur, hvor der serveres frokost i det grønne.

Program kommer senere og kan læses på vhm.dk, museets Facebookside og i dagspressen.

Mødested: P- pladsen Skovpavillonen, Bakkevej 5, 9870 Sindal

Entré: 50 kr.

TUR I NATURPARK TOLNE

INKL. FROKOST

BØRN OG UNGE OP TIL 18 ÅR HAR ALTID GRATIS ENTRÉ

ØL, ÆBLER OG KØBMÆND

EFTERÅRSFERIE FOR BØRN

SÆBY

LØRDAG D. 2. OKTOBER • 14.00-15.30

Et hund- og kulturarrangement. Tag hunden med på kulturtur. Vi går ca. 3 km med pauser, hvor oldtidslandskabet levendegøres af museumsinspektør Sidsel Wählin.
Adresse: Mødested nær Mariendalsvej 7, 9300 Sæby (vær opmærksom på ikke at blokere vejen eller parkere på folks grund).
Tilmelding nødvendig til sw@vhm.dk.

TAG HUNDEN MED

TUR PÅ MUSEETS FREDEDE OLDTIDSAGRE NØRRE VORSÅHEDE

Entré: 80 kr. Fordelspris: 60 kr.

ØSTER THIRUPVEJ

SØNDAG D. 3. OKTOBER • 14.00-16.00

Besøg en æbleplantage nær Hjørring. Frugtavler Leif Urban viser rundt i sin æbleplantage og fortæller om de enkelte æblesorter. Der vil blive mulighed for selv at plukke æbler. Arrangementet er et samarbejde mellem Vendsyssel Historiske Museum og Lykkesholm.

Mødested: Øster Thirupvej 91, 9800 Hjørring - Lykkesholmæbler.dk

INKL. KAFFE & ÆBLEKAGE

ÆBLE DAG

Entré: Gratis

BUNKERMUSEET

MANDAG D. 18. TIL FREDAG D. 22. OKTOBER • 14.00-15.30

Søndag til torsdag i skolernes sommerferie kan du blive klogere på de tyske bunkeranlæg i Hirtshals, som var meget stærkt befæstet under Anden Verdenskrig. Kom med rundt til nogle af de 70 lokaliteter, der er i tyskernes gamle 10. Batteri - vi ser på udstillinger i beboelsesbunkere, hospitals- og køkkenbunker og meget mere. Vi vil på rundvisningen også færdes i løbegravene mellem bunkerne og måske få en fornemmelse af, hvordan det var at være tysk soldat i dette lille hjørne af den store krig.

OMVISNINGER PÅ BUNKERMUSEET

Entré: 50 kr

MOSBJERG

TIRSDAG D. 19. OG ONSDAG D. 20. OKTOBER • 10.00-16.00

Ved museets traditionsrige kartoffeldage kan du sammen med din familie opleve nogle af de aktiviteter, der foregik i børnenes kartoffelferie i gamle dage. Du kan gå i marken og grave kartofler op, som kan købes med hjem til en lækker kartoffelret. Den kan du f.eks. finde inspiration til ved at smage på gammeldags kartoffelretter ved husmandsstedet. Der vil på dagen være mange forskellige aktiviteter og salg af grøntsager fra husmandsstedets køkkenhave. De mange frivillige og museets personale glæder sig til at tage imod jer til en skøn dag i kartoffelens tegn. Billetter kan med fordel bestilles online forud for kartoffeldagene.

KARTOFFELDAGE I MOSBJERG

Entré: 50 kr. Fordelspris: 40 kr.

OGSÅ FOR BØRN

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

TORS DAG DEN 7. OKTOBER • 19.00-21.00

Et lock-in arrangement. Tag en aften låst inde i "Dødens Teater" med kraniedamen Sidsel Wählin og hendes elskede moseskeletter. Efter en tur i udstillingen fortsætter arrangementet med en øl, snacks og snak om menneskeofringer m.m. Arrangementet er kun for personer over 18 år. Tilmelding nødvendig på sw@vhm.dk

INKL. ØL

DØD OG ØL

Entré: 175 kr. inklusiv entré og øl. Fordelspris: 140 kr.

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

TIRSDAG D. 19. OKTOBER • 11.00-13.00

Kom ind i museumshaven og prøv kræfter med en metaldetektor. Kan du finde de spændende genstande af metal, som ligger skjult i plænen?

FOR BØRN

DETEKTORFØRER FOR EN DAG

Entré: 25 kr. pr. barn

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

SØNDAG D. 17. TIL FREDAG D. 22. OKTOBER • 11.00-15.00

Oplev den ægte, gammeldags købmændsstemning fra en svunden tid, hvor selvbetjeningen ikke var opfundet endnu. Gør et godt køb, og få en god snak med museets professionelle købmænd, der står klar til at fortælle om handel i gamle dage og er garanteret for god, personlig betjening. Her kan købes spegepølser, slik og meget andet godt, der huskes fra gamle dage. Den gode og personlige service er endda helt gratis!

DEN GAMLE KØBMANDSBUTIK HAR ÅBENT

Entré: Gratis adgang til købmændsbutikken.

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

TORS DAG D. 21. OKTOBER • 19.00-21.00

Hvad sker der på museet, når det er lukket, og mørket falder på? Gennem tiden har mange fortalt, at der kommer mærkelige lyde på museet, når det er mørkt. Kom og hør de spændende historier om museets skeletter og tidligere beboere. Hvis du tør. Museet er mørklagt, så husk en lommelygte. Der vil være to rundvisninger hhv. kl. 19.15 og 20.15. Rundvisningen varer ca. 30 minutter. Anbefalet alder fra 10 år. Begrænset antal pladser. Prisen er inkl. en uhyggelig slikpose. Caféen er åben.

FOR BØRN

NAT PÅ MUSEET

Tilmelding: Senest den 15. oktober på 3038 8650

Entré: 25 kr. pr. barn

BØRN OG UNGE OP TIL 18 ÅR HAR ALTID GRATIS ENTRÉ

SANG, JULEBESK OG MAD

JULEHYGGE OG JULEMARKED

DET GAMLE RÅDHUS

HJØRRING
SYNGER MORGENSANG

TIRSDAG D. 2. NOVEMBER • 10.00-11.00

Vendsyssel Historiske Museum deltager i Spil Dansk-ugen og indbyder til en hyggelig gang morgensang – med et kulturhistorisk twist. Højskolesangbogen emmer af stemningsskabende sange og melodier, der giver et indtryk af årstidernes skiften og verdens foranderlighed. Derfor sætter Vendsyssel Historiske Museum i år fokus på nogle af dansk sangskats smukke efterårssange, der iscenesætter menneskets forhold til særligt natur- og kulturlandskabets udvikling. Formiddagens vært er arkæolog Morten Larsen. Der kan købes kaffe efterfølgende.

Entré: Gratis

HIRTSHALS MUSEUM

JULEBESKEN PÅ
HIRTSHALS MUSEUM

TIRSDAG D. 9. NOVEMBER • 19.00-20.30

Traditionen tro inviterer Hirtshals Museum til bjeskaften, hvor man kan få et indblik i bjeskplanter og fremstilling af bjesk. Aftenens tema er julebjesken, som frigives på laboratoriets hylder fra denne aften. Medbring evt. din egen smagsneutrale snaps, og få den forvandlet til en flaske bjesk i bedste Signe Hansen-tradition.

Entré: 50 kr. - inkl. gratis smagsprøve

INKL. SMAGS-PRØVE

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

DEN GAMLE KØBMANDS-
BUTIK HAR ÅBENT

D. 27. OG 28. NOVEMBER + 12. DECEMBER • 11.00-15.00

Oplev den ægte, gammeldags købmandsstemning fra en svunden tid, hvor selvbetjeningen ikke var opfundet endnu. Gør et godt køb, og få en god snak med museets professionelle købmænd, der står klar til at fortælle om handel i gamle dage og er garanter for god, personlig betjening. Her kan købes spegepølser, slik og meget andet godt, der huskes fra gamle dage. Den gode og personlige service er endda helt gratis!

Entré: Gratis adgang til købmandsbutikken.

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

HJØRRING JULEMARKED

LØRDAG OG SØNDAG D. 27. OG 28. NOVEMBER • 11.00-16.00

Vendsyssel Historiske Museum bliver fyldt op til randen med boder, hvor nysgerrige kan gå på opdagelse blandt pileflet, keramik, blomster, mejeri, fisk, honning, ost, glaserede æbler, brændte mandler, chokolade, vin, rok, filt, bjesk, friskkværnet kaffe, juletræer og pyntegrønt og meget mere. Der bliver julestemning, hygge og kræsen for alle sanserne for både børn og voksne.

Program kommer senere og kan læses på vhm.dk, museets Facebookside og i dagspressen.

Entré: 50 kr. Fordelspris: 40 kr.

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

OMVISNING I
DØDENS TEATER

SØNDAG D. 14. NOVEMBER • 14.00-15.00

Tag en tur med museumsinspektør Sidsel Wählin ind i jernalderens vilde trosverden og hør, hvorfor man ofrede mennesker i mosen. En tidsrejse for hele familien.

Tilmelding på sw@vhm.dk er nødvendig.

Entré: 80 kr. Fordelspris: 60 kr.

OGSÅ FOR BØRN

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

NISSEJAGT OG JULEHYGGE

SØNDAG DEN 12. DECEMBER • 11.00-15.00

Kom til julehygge på Vendsyssel Historiske Museum. Kan du finde de ti nisser, som vi har gemt på hele museet? Så er der en belønning! Der er også oplæsning af juleeventyr. Den gamle købmandsbutik og Museumscaféen er naturligvis også åbne denne dag.

Entré: Alm. entré

FOR BØRN

VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

MAD UNDER BESÆTTELSEN
- FOREDRAG MED SPISNING

TORS DAG DEN 18. NOVEMBER • 16.30-18.00

Under besættelsen var der rationering på mange varer. Danskerne måtte derfor vænne sig til at nøjes eller være kreative for at skaffe mad på bordet. Dette skete ved at være selvforsynende, sparsommelig eller ved at ty til de mange erstatningsprodukter, der kom på markedet. Hør formidlingschef Jens-Christian Hansen fortælle om madvarer og vareforsyning i en udfordrende tid. Bagefter smager vi på sparemad og drikker erstatningskaffe.

Tilmelding: Senest 12. november på 3038 8650. Betaling ved tilmelding

Entré: 125 kr.

INKL. SMAGS-PRØVE

RUBJERG KNUDE

FYRAFTENSTUR

MANDAG D. 27. DECEMBER • 15.00-17.00

På denne dag er det 121 år siden, at fyret blev tændt for første gang. Vær med til at fejre fyret, og hør dets dramatiske historie. Turen afsluttes i klitgryden nord for fyret, hvor vi serverer varm suppe. Medbring gerne en lanterne eller flagermuslygte.

Mødested: P-pladsen ved Rubjerg Knude Fyr, Fyrvejen

Entré: 50 kr. - børn op til 18 år gratis - inkl. suppe

INKL. SUPPE

BJESK

af Chrestina Dahl
museumsinspektør

en hobby, der blev til formidlet kulturhistorie

Vi hører døren gå, men der dukker ikke gæster op ved disken. Sådan er det ofte på Hirtshals Museum. Så er vi godt klar over, at gæsterne er gået direkte i laboratoriet, og personalet går efter for at hjælpe med at få lavet lige netop den type bjesk, som gæsterne gerne vil have. Måske ønskes en bjesk, der går godt til sild eller ost, eller måske en lille en til aftenkaffens småkager. Det kan vi også klare. I laboratoriet bliver fortællingen om Signe, Hugo, klitplanter, snaps og bjesk formidlet om og om igen på en meget jordnær og afslappet facon i samtale med gæsterne.

Da Hirtshals Museum slog dørene op for første gang den 29. maj 1976, lå det ikke i kortene, at museet skulle formidle bjesk. Nej, her skulle gæsterne se udstillinger om fiskeri, bjærgelaug og redningsvæsen, ligesom man kunne studere lokale bøger og en stor billedsamling i studierummet. En sommerudstilling om "Signes Klitbjesker" vendte dog op og ned på den sag.

Ganske vist har der hele tiden været udstillinger om fiskeri, redningsvæsen osv. at finde på museet, og det er der stadig i dag, men i sommeren 1981 blev den første særudstilling om bjesken indviet, og den blev en stor publikumssucces. Da udstillingen blev taget ned igen, fortsatte efterspørgslen på udstillingen, der formidlede bjesken. Derfor blev bjeskudstillingen genopsat, og bjesken blev en permanent del af udstillingerne og formidlingen på Hirtshals Museum. Sidenhen har bjesken tilmed bredt sig ud i haven i form af bede med klitplanter, hvor gæsterne kan se, føle og lugte planterne, når der holdes bjeskeforedrag. Bjesken har ligeledes bredt sig ud i køkkenet, hvor museets daværende leder Hugo Nielsen indrettede laboratoriet i første halvdel af 1980'erne. Her begyndte Hugo som en lille ekstra service at brygge bjesk til gæsterne.

Det havde Danmarks førende bjeskbrygger, hjemmesygeplejerske Signe Hansen, på daværende tidspunkt gjort gennem mange år hjemme i sit eget køkken – altså lavet bjesk til sine gæster. Gennem flere år havde Hugo hjulpet Signe med at samle planter til bjesken, og sammen udviklede de også nye opskrifter. Da Signe gik bort i 1985, syntes Hugo, at det ville være ærgerligt, hvis den fine tradition med bjesken fra Signes køkken gik tabt, så derfor fortsatte han i Signes ånd med at

blande bjesk i køkkenet på Hirtshals Museum, og således blev "laboratoriet" til.

Når der ikke er gæster i laboratoriet, så bliver der stadig brygget bjesk på museet: Der bliver sat essenser over til at trække på de planter, som vi kan se, at der skal fyldes op af på hylderne, og herfra bliver glassene sat ind i et andet rum, hvor smagen fra planterne står og trækker ud i snapsen i lige netop den tid, som Signe Hansen i sin tid gjorde, så vi kan lave en rigtig Signe Hansen-bjesk. I den forbindelse gælder det om hele tiden at være på forkant, for nogle af essenserne skal trække en hel måned, og det går ikke, hvis vi pludselig løber tør. Når essensen har trukket færdig, bliver den filtreret og hældt på flasker, og endelig er kunsten så at blande de enkelte typer bjesk i de forhold, som de mange forskellige opskrifter kræver. Processen kræver omhu, for bliver det gjort forkert, så kan gæsterne med det samme smage det. Dog har vejr, vind og jordbundsforhold også sit at sige i forhold til, hvordan smagen af de enkelte planter bliver fra år til år. Det kan smages på bjesken, om det har været et varmt og tørt år, eller et vådt og koldt år. Men det har jo bestemt også sin charme. Hver enkelt bjesk, der bliver lavet, er på den måde unik.

I årenes løb er tusindvis af flasker bjesk blevet lavet til gæsterne på Hirtshals Museum – til gæsternes eget forbrug, til gaver, til restauranter, eller til repræsentation for lokale firmaer. Bjeskblandingen, der egentlig startede på museet som Hugos hobby og sideforretning i første halvdel af 1980'erne, endte således med at blive et vigtigt natur- og kulturhistorisk element i såvel udstillinger, museumshave, mundtlig og skriftlig formidling som i køkkenet – eller i laboratoriet, om man vil. ■

▲ Hjemmesygeplejerske Signe Hansen og museumsleder Hugo Nielsen lagde grunden for traditionen omkring og formidlingen af bjesken i Hirtshals.

▲ Signe Hansen fotograferet i den første bjeskudstilling på Hirtshals Museum fra 1981: "Signes Klitbjesker".

▼ Nogle af de mange typer bjesk som man i årenes løb har lavet på Hirtshals Museum.

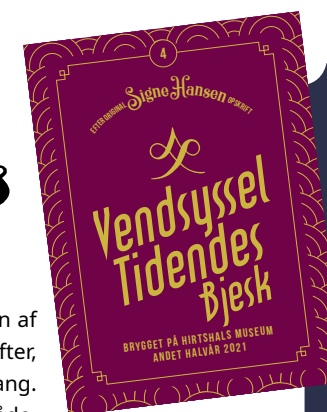
▼ I dag blander museumsinspektør Chrestina Dahl bjesk efter de samme opskrifter, som Signe Hansen opfandt og nedskrev.

i Signe Hansens fodspor

I de tre forrige numre af museets magasin har der været en af hjemmesygeplejerske Signe Hansens originale bjeskeopskrifter, og det skal læserne selvfølgelig ikke snydes for denne gang. Her får du præsenteret både ingredienser og fremgangsmåde, så du selv kan prøve at gå i Signe Hansens fodspor. I dette nummer præsenterer vi således den fjerde bjesk i serien: "Vendsyssel Tidendes Bjesk".

Malurtessensen laves ved at fylde et sylteglas 1/3 med toppe med gule blomster på fra malurtplanten. De høstes som regel sidst på sommeren. Glasset fyldes herefter med smagsneutral snaps. Efter 24 timer filtreres essensen gennem et kaffefilter, og essensen er klar. Porseessensen laves på lysegrønne porseblade høstet i maj-juni måned og laves på samme måde som malurtessensen, blot med den forskel, at den skal trække en uges tid, inden den filtreres. Et nyt glas fyldes 1/3 med sorte og spændstige enebær. De høstes omkring oktober måned og trækker med snapsen i en måned, inden essensen filtreres.

Signe Hansen brugte altid den grønne Brøndums Snaps til sin bjesk, men man kan også bruge klar Brøndums Snaps, der er mere neutral i smagen, eller evt. Aalborg Basis eller smagsneutral vodka, alt efter hvad man bedst kan lide. ■

Vendsyssel Tidendes Bjesk

2 dele essens af porse
1 del essens af valurt
1 del essens af enebær

Oveanstående blanding af essens fortyndes 1:10 med smagsneutral snaps og trækker i et par uger, inden den er drikkeklar.

SMUTVEJEN

Du kan ekstraordinært få blandet din egen Vendsyssel Tidendes Bjesk på Hirtshals Museum i en begrænset periode. Nemlig gennem de sidste seks måneder af 2021. Medbring blot en flaske smagsneutral snaps, og få den forvandlet til velsmagende bjesk på din entrébillet.

BINDSLEV HÅNDVÆRKERMUSEUM

-et besøg værd

Oplev håndværk, som det var på vore olde- og bedste-forældres tid. Museet rummer ca. 20 forskellige gamle håndværk med ca. 5000 registrerede effekter.

Åbent 20. juni - 31. august

Mandag - fredag kl. 13 - 16.

Lørdag kl. 10 - 13

Søndag lukket.

Der er åbent for forenings- og gruppebesøg hele året.
Ring 29 10 45 50.

Se mere på bindslev-museum.dk

SØGER DU DEN RIGTIGE ENERGI LØSNING?

Billederne her er fra vores Facebook-side. Følg os, og se meget mere af hvad vi kan gøre for dig!

HJØRRING LÅSESERVICE

TLF. 98 90 01 00

Låsesmed
Mogens Høst
Mobil 20 41 41 31

Østergade 51 - 9800 Hjørring
kontakt@hjoerring-laaseservice.dk

www.hjoerring-laaseservice.dk

Bjergby VVS

Navervænget 4
Bjergby
9800 Hjørring
Tlf. 40 30 97 14

Totalløsninger i VVS-, kloak- og blikkenslagerarbejde

På med
landskabs-
brillerne

LANDSKABS FORMIDLING

af Jakob Kofoed
naturvejleder

Vi higer efter at komme ud. Netop her i 2021 er der rigtig mange mennesker, som bruger mere tid i naturen og har en øget lyst til at komme ud på traveture. En nylig undersøgelse viser, at 40 % bruger mere tid i naturen, og desuden viser den, at mange fremover vil efterspørge ikke blot flere naturoplevelser, men også kulturoplevelser.

Museet har fokus på at lave mere stedbunden formidling, som kan understøtte den stigende interesse for at komme ud i naturen.

Stedbunden formidling foregår uden for museets mure på specifikke steder, hvor særlige begivenheder har fundet sted, både i by og på land. Der kan være tale om særlige spor, som kan opleves i forbindelse med formidlingen, f.eks. en gravhøj eller en nedlagt stationsbygning. Formidleren kan fortælle en historie om begivenheden og sætte den ind i dens rette geografiske og historiske sammenhæng. Det var her, det skete!

Når der fortælles om begivenheder, som er knyttet til et sted, kan det af den enkelte ofte opleves som mere relevant og vedkommende.

Et konkret eksempel kan være, når museet i juni måned har arrangeret en tur i Tollestrup Mose. Det er en tur, hvor man kan høre nattergalens sang i sommernatten. Men det var også her, at Tollestrupkvinden, et moselig, blev fundet i forbindelse med tørvegravning i 1940. Når historien om moseliget fortælles, samtidig med at man står midt i mosen, med svindende dagslys, med nattergalens sang i ørene og med mosekonens bryg

i baggrunden, kommer ens tanker let på vandring, og man kan næsten føle, hvordan den konkrete begivenhed har udspillet sig. Her i mosen er det en anden oplevelse, man får, end når man besøger museet i Hjørring, hvor skelettet af Tollestrupkvinden er udstillet i en montre. Hvis man først har været en tur i mosen og derefter opsøger skelettet på museet, vil det "tale" til en på en helt anden måde.

Mange mennesker oplever ved færdsel i lokalområdet, at der er kulturspor, der skaber undren og nysgerrighed. Der opstår et ønske om at forstå den rette sammenhæng. Her kan museet bidrage ved at lave arrangementer, der kan bibringe viden, forståelse og nye sammenhænge.

Særligt når viden kommer i spil og suppleres med de lokale historier, kan arrangementet løfte sig til en særlig oplevelse. Når de lokale borgeres forskellige erfaringer knyttes sammen og kobles sammen med den museale viden, opstår der en god fornemmelse af at være forbundet i tid og sted.

Erfaringen siger, at mennesker oplever formidling meget forskelligt og med skiftende engagement. Nogle vil helst opleve i større fællesskaber, andre foretrækker at være i mindre grupper. Nogle oplever ved at høre historier og lyde, andre vil helst have billeder og genstande. Ofte vil den stedbundne formidling i det velkendte lokalmiljø kunne imødekomme den enkeltes interesse.

De forskellige gæstetyper giver særlige udfordringer i den stedbundne formidling (se faktaboks). Mange vil finde det spændende af opsøge den analoge, personbårne formidling, som kan bekendtgøre og gennemføre en formidling i landskabet. Denne form for formidling er der i Danmark en mere end 100-årig tradition for. Det er en formidlingsform, som har mange styrker. Formidleren kan fortælle om stedet på en personlig måde, som kan opleves mere vedkommende end ved at læse historien på et tekstschild.

Formidleren kan på stedet pege på forskellige kulturspor og sætte dem ind i den landskabelige og naturmæssige sammenhæng. Han har mulighed for at medbringe og præsentere forskellige genstande, som knytter sig til lokaliteten.

Den personbårne formidling kan bringe folk sammen, og man kan opleve stedet i fællesskab med andre, som nærer samme interesse. Man har mulighed for at kommunikere med formidleren, og endelig kan forskellige gæster bidrage med egne historier om stedet.

GÆSTETYPER

Vi er meget forskellige og har meget forskellige bevæggrunde, når vi bevæger os ud i naturen og opsøger den formidling, som finder sted fra museet. Der er forskellige gæstetyper:

1. Nogle snuser lidt til de særlige ting, som interesserer dem.
2. Nogle vil gerne opleve tingene sammen med andre - børn, børnebørn eller venner.
3. Nogle gør det for at få en positiv oplevelse.
4. Nogle har en travl hverdag og snupper lige hurtigt en del af formidlingen.
5. Nogle vil gerne opleve følelsen af at være på et særligt sted og få opladet batterierne.
6. Nogle er specialister og meget interesserede og suger det hele til sig. De læser og tilegner sig al information.

Kilde: Falks gæstetyper, 2009

De fleste vil nok sige, at de rummer lidt af alle gæstetyper i vekslende grad.

Den stedbundne formidling skal ligesom anden museumsformidling give tilbud til alle gæstetyper.

I Grundtvigs fædreland vil den personbårne og fællesskabsrettede formidling sikkert også i fremtiden have succes, men den kan i et moderne, individualiseret samfund nok ikke stå alene. Der må tilbydes flere formidlingsformer.

Den stigende interesse, der er for at færdes i naturen, gør, at mange får lyst til at opsøge nye steder og på egen hånd skaffe sig oplysninger om stedets muligheder. Mange efterspørger den traditionelle folder, der indeholder et kort med en afmærket vandrerute samt oplysninger om, hvad man kan opleve på stedet. Gode eksempler er Naturstyrelsens foldere, Spor i Dk og Kløverstier.

Langs de afmærkede vandruter er der ofte opsat skilte, som på udvalgte steder fortæller om naturen, begivenheder og landskabet.

Denne form for formidling kræver, at man skal have folderen i hånden, men da mange foldere af sparehensyn ikke bliver genoptrykt, opstår der et problem, og hvad gør man ved det? Svaret er digital formidling, hvor

foldere og anden information kan gøres tilgængelig.

Den moderne teknik giver nye muligheder. Vi bliver i stigende grad opdraget til, at viden skal være tilgængelig, lige når vi efterspørger den. Vi googler og streamer mere og mere. Dette påvirker i høj grad formidlingen. Da det jo ikke er muligt for den analoge formidler at være tilgængelig ude i felten altid, er afløseren digital formidling.

Formidlingen retter sig særligt mod den elektronik, som man har i lommen. Man kan hive sin mobiltelefon op af lommen og få vist et kort med en vandrerute, få nogle faktaoplysninger eller se en lille film, hvor naturvejlederen fortæller. Alt sammen mens man er på lokaliteten, og så er den tilgængelig 24 timer i døgnet.

Stedbunden formidling i landskabet mangler ofte genstande. Når der laves stedbunden formidling, er der gode muligheder for at pege på de kulturspor, som måtte være synlige. Om sporene er stærke eller svage, er ikke så vigtigt, det væsentlige er, at der er noget for øjet at se på. At der er noget konkret, som kan åbne op for den historie, der gemmer sig i landskabet. Men hvad gør man, når alle spor er udslettede eller fjernet? Her kan man støtte sig til gamle kort, gamle fotos eller billeder af genstande. Det gør dog historien mindre autentisk og mere abstrakt.

Genstande gør en historie konkret og nærværende. F.eks. bliver en svampetur bedre, når man finder en fin Karl-Johan-svamp, men modsat er der ikke mange ture, hvor man kan regne med at

◀ Eksempel med Morten Larsen, arkæolog på VHM. Han er taget til Præstegårdsbakkerne i Bjergby og viser en jernaldergrav frem. Den blev udgravet i 1926. Han har taget en fantastisk flot krukke med, som blev fundet i forbindelse med udgravningen. Krukken er udstillet på VHM.

▶ Eksempel med Jakob Kofoed, naturvejleder på VHM. Her fortælles om de krogede, vendsysselske bøge og om øjtræer.

Prøv at scanne QR-koderne med din mobil

finde en stenøkse. Derfor peger megen stedbunden formidling ofte tilbage mod museet – med opfordring til at gøre et besøg bag de tykke mure og opleve genstandene – velbevarede, men løsrevne fra deres oprindelige sted.

Museet har mange genstande, der er indsamlet gennem tiden. Nogle er udstillet, men de fleste ligger på magasin.

Hvis man f.eks. besøger en af museets centrale udstillinger, 125-årsjubilæumsudstillingen "Skatteboksen", vil man kunne opleve udvalgte genstande, der er indsamlet siden museets oprettelse. Hver genstand præsenteres som unik, med oprindelses- og indsamlingshistorie. Genstandene sættes ind i en historisk kontekst og er dermed med til at beskrive en udvikling i Vendsyssel.

For vi har genstanden, opfattes historien og dens fortælling som konkret og objektiv. Men er det nu også korrekt? Vil andre medarbejdere kunne fortælle en anden historie om Vendsyssel? I bedste fald vil man kunne hævde, at fortællingen i hvert fald ikke er forkert. Museets medarbejdere er netop uddannede til at udforme disse historier, således at de kan formuleres med afsæt i relevante kilder, metodisk forsvarligt, og sættes i den rette kontekst.

Men al historieformidling er subjektiv og personbåret. Derfor er nutidens generationer også skolet til at spørge: "Hvem er afsenderen?" - forhåbentlig!

Landskabsformidling er som regel genstandsløs. Det er en fortælling om, hvordan landskabet er skabt og omformet siden istiden. Det er en historie om, hvordan det nøgne landskab blev grønt for derefter at springe i skov og for senere igen at forvandles til det åbne mosaiklandskab, som vi kender i dag.

For at fortælle landskabshistorie må man ofte trække på flere fagområder som geologi, geografi, biologi og historie. Udfordringen er ofte tidsperspektivet. Hvordan får man de 17.000 år, der er gået siden istiden, til at være overskuelige? Er det ved at vise en tidslinje, eller er det ved at sige, at det kun er ca. 650 generationer siden? Eller er det ved at fortælle, at vi måske har 3 % gener tilfælles med de mennesker, som huggede urskoven ned?

Formidling og viden om landskabet er vigtig, fordi det er her, vi færdes til daglig. Vi lever næsten hele vores liv meget horisontalt i den biosfære, som kun går nogle få centimeter under jordoverfladen og nogle få meter op i luften.

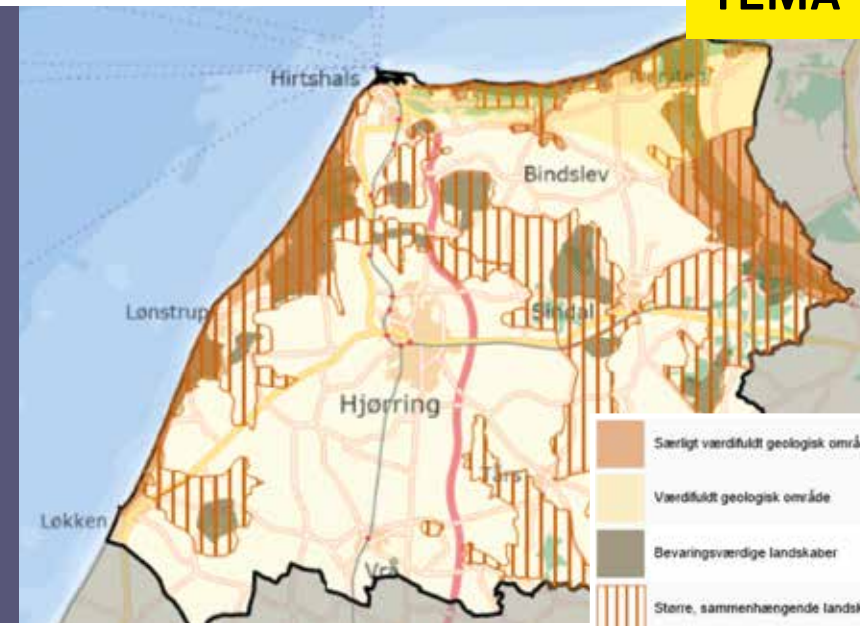
KORT OG GODT!

Gamle kort er en særlig god kilde, når der skal skabes overblik over ændringer i landskabet. De kan vise, hvordan veje og bebyggelse har ændret sig gennem tiden. De kan vise, hvordan forskellige matrikler har ændret sig, og derved sige noget om ændringer i dyrkningsforhold. De kan vise stednavne. Kort er en guldgrube af oplysninger. Herudover er gamle luftfotos også en god kilde til oplysninger om landskabsændringer.

Heldigvis er kort og fotos blevet meget mere tilgængelige og kan fremsøges på nettet.

Gode steder er Historiske kort på nettet:
<https://hkpn.gst.dk>

Gamle luftfotos:
<http://www5.kb.dk/da/nb/materialer/luftfoto/>

De ændringer, der i fremtiden kommer til at forme og ændre vores landskab, vil i høj grad være resultatet af en proces mellem politikere og borgere. De formelle planer om forvaltning af landskabet tager afsæt i Den Europæiske Landskabskonvention og er lokalt bl.a. udmøntet i lokalplaner og kommuneplaner.

Disse planer indeholder kortmateriale for den fremtidige udvikling i Hjørring Kommune. Der er f.eks. udpeget bevaringsværdige landskaber.

Når vi som borgere skal tage medansvar for fremtidens landskab, er det vigtigt at have viden og indsigt og ikke mindst kendskab til, hvordan fortidens landskab så ud.

Hensigten med stedbunden formidling og landskabsformidling er at klæde borgerne bedre på til at deltage i planlægningen og brug af vores fælles landskab.

Læs mere her:

<https://mst.dk/natur-vand/natur/landskab>

<https://hjoerring.viewer.dkplan.niras.dk/plan/72#/26034>

Når det gælder landskabsformidling, er der steder, som har kvaliteter ved formidling af landskabets dynamikker.

Områder, der har vist sig værdifulde til at give indsigt og særlige oplevelser:

- Naturpark Tolne
- Landskabs- og Landbrugsmuseet
- Rubjerg Knude
- Tollestrup Mose
- Præstegårdsbakkerne
- Sporet ved Odden
- Slotved Dyrehave

Kig derfor i museets arrangementskalender efter aktuelle ture i næste periode.

Du kan også finde foldere på: naturhjoerring.dk, hvis du vil ud på egen hånd.

Vi mødes derude i landskabet. ■

Frivillige vedligeholder Bunkermuseet

af Flemming Hammer Mortensen og Jens-Christian Hansen

For at Vendsyssel Historiske Museum hvert år kan formidle Bunkermuseet i Hirtshals, lægger en gruppe entusiastiske frivillige rigtig meget arbejde i vedligeholdelsen af de 70 lokaliteter og det store område, der omgiver dem.

En stor del af vedligeholdelsesarbejdet foregår i efteråret, vinteren og foråret, så bunkerne igen er klar til at tage imod de mange gæster, der i sommermånederne besøger Bunkermuseet. Under omvisningerne fortæller vi bl.a. vores gæster om de løbende vedligeholdelsesarbejder i bunkeranlægget, der nok er bygget til "Tusindårsriget", men efter snart 80 år alligevel løbende er plejkrævende. I denne artikel præsenteres et udpluk af de seneste projekter, som Bunkergruppen Hirtshals i 2020-2021 har arbejdet med på Bunkermuseet.

En af Bunkergruppens helt store opgaver i det forgangne vinterhalvår har været renoveringen af den gamle Würzburg Riese-radarbunker, en bunker af typen Regelbau V 174, der er Bunkermuseets bunker 62. Bunkeren blev nødtørftigt renoveret, da den blev gravet ud i 1996. Efter besættelsen blev bunkerens generatoranlæg bestående af to dieseldrevne generatorer fjernet, men i 1998 fik museet doneret en original Klöckner-Humboldt-Deutz (KHD) dieselmotor fra Flyvestation Karup for at kunne genskabe en del af bunkerens oprindelige udtryk. Samtidig blev lofterne malet, og udstillingen i bunkeren skabt. Radar-bunkeren har siden 1998 fungeret som aflåst udstillingsbunker på de guidede omvisninger, som Bunkergruppen har gennemført fra 1998 til 2004, og som Vendsyssel Historiske Museum siden 2005 har forestået.

Siden 2002 har bunkeren været ramt af små problemer med fugt og indtrængende vand, og efter nogle uholdbare lappeløsninger blev en komplet renovering af de gulve og rørsystemer, hvor fugten kom ind, besluttet i sommeren 2020. Som ved alle renoveringsarbejder på Bunkermuseet lægger Bunkergruppen Hirtshals vægt på at udføre arbejdet på en så tidstypisk korrekt måde, som det er muligt, og bruger de materialer, som man brugte ved bunkernes opførelse.

Imellem operationsrummet, radiatorummet og generatorrummet var der støbt kabelkanaler på 30 x 30 centimeter i gulvet, hvor alle kablerne var trukket og var dækket af tommetykke planker. De originale planker lå stadig i radarbunkerens gulv, og her stod der som regel vand under brædderne. Når der var megen fugt i vejret, kom der ofte så store mængder vand ind i bunkeren, at vandet stod i omkring fem centimeters højde på gulvet. Vandet løftede de gamle træbrædder, så de flød rundt nede i bunkeren. Først skulle årsagen til den stigende vandindtrængning findes. Det lykkedes at konstatere, at vandet trængte ind igennem operationsrummets loft, hvor der var tre tykke rør, der førte fra bunkeren direkte op i den store, sekskantede betonsokkel, hvor radaren var placeret. Herigennem gik de kabler, der leverede strøm til at dreje radarhuset, og de kabler, der sendte signalet fra radaren ned i operationsrummet. I disse rør samt i to andre rørgennemføringer i væggen har der med årene kunnet trænge vand ind i bunkeren.

De fem rørgennemføringer blev tætnet som det første. Det foregik efter de tyske byggeforeskrifter, hvor man ved støbningen af bunkerne bankede træpropper af granrafter ind i de åbne rør, før man fyldte beton i forskallingen. Således undgik man, at der kom beton ind i rørgennemføringerne. I dag sidder disse propper af granrafter faktisk stadig mange steder i bunkerne, da de har den egenskab, at de udvider sig et par millimeter, når de får fugt. Derved holder de rørene tætte. Fem nye granrafter blev banket ind i rørføringerne og sad der i ca. tre uger, til de havde suget så meget fugt og udvidet sig så meget, at rørene nu igen var tætte, hvorefter de blev savet af ti centimeter fra loftet og væggen. Vandindtrængningen var nu effektivt stoppet. Næste trin var at få alt vand og fugt ud af bunkeren. Et par tusind liter vand blev pumpet ud af bunkeren og op af kabelkanalerne. Derefter blev der sat en stor affugter med en slange til afløb op, der stod og sugede det sidste fugt ud af rummene og de våde betonvægge. Efter tre uger var bunkeren tør, og projektet kunne fortsætte.

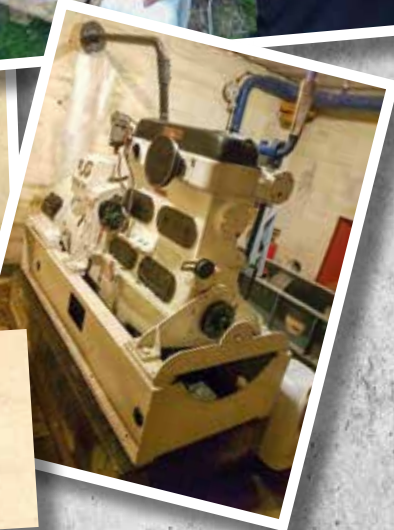
Planen var, at de originale plankelåg skulle tages op af gulvet. Derefter skulle de gamle kabelgrave renses op og gøres rene. De bedste af de gamle plankelåg skulle bibeholdes og genbruges i generatorrummet. Udstillingens autentiske udseende blev derved bibeholdt, og samtidig blev der lagt nye planker i operationsrummet. Oprensningen af kabelgravene viste sig at være en spændende opgave. Efter 75 år var de nemlig fyldt op med søm og skruer, el- og kabelrester samt stumper af diverse tidstypiske byggematerialer fra 1944, der var blandet med en god del sand og støv.

Efter 30 års arbejde på Bunkermuseet Hirtshals har Bunkergruppen gjort sig den erfaring, at man skal grave lidt ekstra i alt, hvad der umiddelbart ligner affald. Denne gang gav det også bonus i form af en tysk 7.92 mm Mauserpatron, en tysk 1 Pfennig mønt fra 1942 og en tysk bukseknop m/36 - sjove fund, der viser de små dagligdagseffekter i en soldats liv.

Efter oprensningen af kabelgravene blev de originale planker lagt tilbage, hvor de havde ligget i 76 år. Herefter begyndte en kraftig rengøring med bl.a. en nedvaskning af den gamle Klöckner-Humboldt-Deutz-motor og AEG-generatoren, oprydning i det lille værksted og etablering af to nye affugtere, der skal stå fast i bunkeren. Til foråret, når vejret bliver mindre fugtigt, skal de tre kabelrør, der kommer op fra bunkeren til fundamentet på toppen, fyldes med vandfast skum og lukkes for vandtilgang.

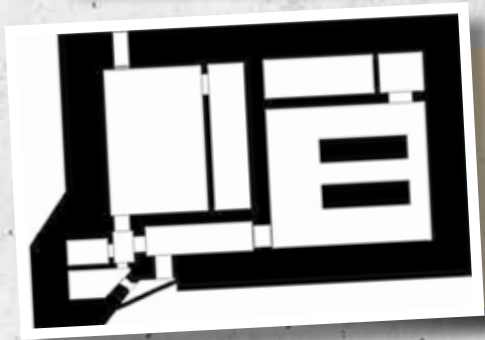
Planen er at installere de to originale kakkellovne, der i 2016 blev reddet fra det indstrømmende vand i operations- og kommunikationsrummet, i løbet af 2021. Ydermere er det tanken at opsætte fotostater, der viser, hvordan operationsrummet har set ud i 1944.

RADARBUNKER 62

Bunkeren blev påbegyndt i 1943 for marinen og var oprindelig bygget til en radar af typen Fu.M.O.3, som batteriet fik i første halvdel af 1943. Inden bunkeren var færdigbygget i sommeren 1944, var batteriet kommet i besiddelse af en noget bedre radar af typen Fu.M.O.214, også kaldet "Würzburg Riese". Denne nyere radar blev derfor opstillet her i stedet. Sammen med en tilsvarende radar af samme type i Hanstholm var radarens primære opgave at overvåge farvandet Skagerrak.

En stor, sekskantet betonsokkel på knap 3 x 3 meter og mere end en meters højde er det sikre tegn på, at en Würzburg Riese-radar har stået her. Den store betonsokkel står også stadig tilbage på jordoverfladen, små 25 meter nord for fyret. På denne karakteristiske betonklods har den store radar stået og peget ud over havet. Det var en stor parabol i trådned med et betjeningshus nedenunder, der havde plads til fire mand og kunne dreje 360 grader rundt.

Under radaren er der en bunker, hvor kontrolrummet og al elektronikken samt strømmen til radarens drejemotor var placeret. I bunkeren var der en indgang, hvor indsugningen til de to generatorer sad. Til højre for indgangen var maskinrummet, hvor radarens elværk og værksted var placeret. De to KHD-dieselmotorer med påmonterede AEG-generatorer kunne således levere strøm til hele radaranlægget.

Til venstre for indgangen var operationsrummet, et stort todelt rum, hvor al elektronikken var samlet. Her var også et lille kommunikationsrum, hvor et centralt telefonskiftebord sørgede for, at alle informationerne blev givet videre. I dette rum findes der stadig to flotte tegninger, som de tyske soldater har lavet. Denne bunker var den eneste i hele anlægget, der havde et separat rum til et latrin.

EN MOTOR VENDER TILBAGE

Da krigen sluttede, blev de to store generatormotorer skilt ad og taget ud af bunkeren for efterfølgende at blive brugt af det danske forsvar. Da Bunkergruppen i slutningen af 1990'erne besluttede sig for at lave en udstilling i bunkeren, ville man gerne have en masse billeder, som kunne udstilles i bunkerens maskinrum. Man fik kendskab til, at der på Flyvestation Karup var en generatorbygning med en tysk motor magen til den, der tidligere havde været installeret i radarbunkeren i Hirtshals. Den måtte Bunkergruppen gerne fotografere. Bunkergruppen fandt under besøget hurtigt ud af, at der faktisk var stor sandsynlighed for, at det var radarbunkeren gamle motor, da den havde stået i en tysk radarbunker "et sted i Vendsyssel". Ved den efterfølgende kaffe fik Bunkergruppen motoren tilbudt af den flinke kasernemester: "Ja vi bruger den jo ik' mere, så vil I ik' ha skidtet med hjem?" Bunkergruppens tidligere formand, den impulsive Tony Jensen, var hurtig og sagde ja tak. Således gik det til, at Bunkermuseet fik en original tysk generator med motor og sokkel.

Generatormotoren blev leveret samlet og komplet med motor, generator og ramme i Hirtshals på en lastbil og havde en totalvægt på 2,2 tons. Installationen i bunkeren skulle derfor blive noget af en opgave. Den første dag gik med, at lastbilen løftede motoren ned i bunkerens trappegang. Derefter skulle den flyttes på plads med håndkraft. Det tog hele fem dage ved hjælp af taljer, trisser, løfteåg, brækstænger og donkrafte, at få den ned ad trappen, rundt om hjørnet, over kanten, ind i maskinrummet og op på den gamle sokkel. Efter fem dage, seks-otte blå mærker og en spand fuld klemmelus stod det gamle, stolte generatoranlæg igen på sin plads i radarbunkeren.

Illustrationer: Bunkergruppen Hirtshals.

FAKTA

Bunkermuseet i Hirtshals er sammen med Hirtshals Fyr en meget populær turistattraktion i Vendsyssel. I 2018 havde Bunkermuseet således ca. 27.000 gæster, i 2019 ca. 33.700 og i 2020 ca. 31.400 gæster. Sidste års besøgstal kunne sikkert have været højere, hvis ikke landet havde været ramt af den igangværende COVID-19-pandemi.

VI GØR SMÅ VERDENER STØRRE

Et kig ind i skoletjenestens maskinrum

af Lone Venderby
skoletjenesten

Hvad enten det er 4-årige Viktor, Cecilie fra 3. a eller Andreas fra 9. c, der besøger skoletjenesten, så handler det om at så et lille frø, der – hvis det en gang imellem får lidt næring – kan gøre børnenes verden meget større. For det er lige præcis det, et museum kan. Det kan åbne døren til en ny verden fuld af forunderlige genstande og fortællinger om, hvem vi er, og hvorfor vores verden ser ud, som den gør. I det følgende kan du læse lidt om, hvem skoletjenesten er, og hvordan vi formidler til børn.

Skoletjenesten tilbyder undervisningsforløb til skoler og dagtilbud på VHM's afdelinger og ude på skolerne. Vi er det, der hedder et eksternt læringsmiljø, der skal understøtte skolernes muligheder for at lave undervisning uden for skolens normale rammer. Lige præcis det med at gøre elevernes verden større er en af målsætningerne bag idéen

om den åbne skole. De mange forskellige eksterne læringsmiljøer, som skoletjenesten afvikler sine forløb i, gør, at eleverne får øjnene op for de mange muligheder, der findes lige uden for deres dør. En tur i skoven bliver mere spændende, når du ved noget om de planter og dyr, du møder undervejs, og en gåtur med mor og far i Hjørring Bjerge er næsten

◀ Lone er historiker og ansat fuld tid i skoletjenesten. Årets juletilbud med 3. klasserne blev gennemført iført visir og med laminerede billeder af julevæsener. Lamineringen gjorde det muligt at afspritte billederne mellem hvert besøg. Blandt julevæsenerne, som børnene selv skulle finde i oldtidsudstillingen, var fx den frygtelige Krampus, som kunne finde på at bortføre uartige børn. Lones spidskompetencer ligger inden for historie og de øvrige kulturfag.

► Kimmie er skoletjenestens nye ansigt. Hun er lærer på Bagterpskolen, men er hver tirsdag tilknyttet skoletjenesten. Kimmie er i fuld gang med at udarbejde nye tilbud, som skal sættes i søen. Blandt tilbuddene er et om urtehaven, hvor eleverne skal producere deres eget urtesalt, og et rollespil, der tager udgangspunkt i rigtige hekseprocesser fra Vendsyssel. Kimmie underviser i dansk, historie, billedkunst og drama.

► Katten Katharina er Lones faste hjælper, når vi har besøg af børnehaver. Børnehavebørn kan ofte ikke kende forskel på, om noget er sket for 100 eller for 1000 år siden. Til gengæld synes de, det er enormt spændende at lære om istidens dyr og se, hvordan både mennesker og dyr ser ud indei. Heldigvis er der masser af eksempler herpå på museet – og nogle af knoglerne må man endda røre ved.

magisk, når du kan vise dem, at det var lige her i de forblæste bakker, at Thomas Bisp blev halshugget i 1822. Undervisningen i historie kan for mange børn og unge forekomme ligegyldig, men når man finder ud af, at fx Besættelsestidens terroraktioner eller fredsdemonstrationerne under Den kolde krig også fandt sted i Hjørring, så bliver de til tider lidt u håndgribelige fortællinger mere nærværende og betydningsfulde.

Når skoletjenesten inviterer børn indenfor på museet, har vi nogle pejlemærker, som skal gøre besøget så udbytterigt som muligt. Derfor tager alle vores forløb udgangspunkt i, at vi skal dække en bred vifte af folkeskolens fag og fælles mål. Måden, hvorpå vi opfylder de fælles mål, bygger dog på nogle kriterier, som i bund og grund ikke adskiller sig væsentligt fra anden museumsformidling, hvad enten gæsterne er unge, gamle eller en dejlig blanding. Et museum skal bruge den gode fortælling til at oplyse og forundre dig, pirre din nysgerrighed, sætte din verden i perspektiv og invitere dig til at være aktivt deltagende. Sidst, men ikke mindst, så skal et museumsbesøg også være sjovt.

Alt dette forsøger vi efter bedste evne at føre ud i livet. Indimellem er opgaven både tidkrævende og omkostningsfuld. Fx arbejder vi i øjeblikket på at få lavet 30 dragter, som eleverne kan iføre sig, når de skal i tipoldemors skole i Hjørring eller en tur i husmandsstedet i Mosbjerg. Vi har også en ambition om at skaffe midler til 6 metaldetektorer, så vi kan lave

skattejagt på udvalgte steder i Hjørring Kommunes plantager. Andre gange skal der ganske små virkemidler til, for at et forløb i skoletjenesten bliver en god, lærerig og mindeværdig oplevelse. Det kan være en lille sanseoplevelse som at spise en tissemyre, vi møder på vores vej, de hvide handsker, vi skal have på, før vi må prøve at holde museets værdifulde genstande, eller når vi snuser til en æske, der lugter mindst lige så forfærdeligt som et pestbefængt hus fra 1600-tallet.

Skoletjenesten har til huse på museet, men vi er en del af skoleforvaltningen ved Hjørring Kommune. Derfor er det vigtigt for os, at vi favner skolerne så bredt som muligt, hvorfor vi også laver tilbud, hvor vi rykker ud på skolerne eller andre lokaliteter i kommunen. Det kan nemlig være vanskeligt for skoler i yderområderne at transportere sig til museets besøgssteder, og disse skoler skal selvfølgelig også have gavn af vores tilbud.

En af de udfordringer, vi har, er, at det kan være svært at aktivere 28 børn på samme tid. Ofte er det en fordel at dele børnene op i små hold, der laver forskellige aktiviteter. Derfor er skoletjenesten så småt begyndt at søge frivillige, der ind imellem kan give en hjælpende hånd, når vi fx skal arbejde i værksteder eller lave aktiviteter i husmandsstedet såsom at hugge brænde, brodere og lave mad på et gammeldags støbejernskomfur. Hvis du vil høre mere om arbejdet som frivillig i skoletjenesten, så kontakt Lone på tlf. nr. 30388628 eller skoletj@vhm.dk ■

SKOLETJENESTEN UNDER CORONA

Corona har præget hele det forgangne år med nedlukninger, uforudsigelighed, afstandskrav, afsprøjtning, irriterende visirer osv. Men nødudervisningen i juni måned 2020 gav samtidig skolerne en vidunderlig frihed til at afvikle længere forløb med fordybelse og udflugter til eksterne læringsmiljøer. Derfor oplevede skoletjenesten en stor interesse fra skolernes side for at komme ud af huset, og vi lavede et coronavenligt tilbud – om corona og historiske epidemier. Vi nærstuderede Hjørrings første sygehus (Købmand Riis' gård i Nørregade 35), lugtede til pest, lærte om naturlægemidler i urtehaven og interviewede hinanden om vores oplevelser under corona-nedlukningen. Da efteråret bød på endnu en nedlukning, lukkede skoletjenesten helt, og vi lavede derfor fire digitale byløb, der kunne gennemføres som hjemmeundervisning. Vinteren igennem var vi ligeledes afskåret fra at afholde forløb. Her indgik skoletjenesten blandt andet som en del af Hjørring Kommunes faste pødekors, der hjalp til med at teste elever og lærere for covid-19 samt indberette de udførte tests til Sundhedsdatastyrelsen. I skrivende stund (april 2021) er skoletjenesten på ny åbnet op, men vi tilbyder udelukkende udendørs forløb.

▲Niels er lærer på Løkken Skole og er tilknyttet skoletjenesten fast hver onsdag. Niels er en ørn til alt, hvad der handler om natur. Han er faktisk så meget en ørn til det der med natur, at han i marts 2021 blev kåret til årets naturfagslærer vest for Storebælt af Novo Nordisk Fonden. Her er Niels sprunget en tur i Dammen ved Bjørnager, hvor han er ved at demonstrere, at der faktisk findes noget under vandet, som der kan gå ild i.

Hiway[®]Data ApS
We do IT your (Hi)way

Salg, Service & Reparationer

Åben efter aftale.
Mandag til torsdag: 8-17 og fredag: 8-16

Højagervej 2 • 9800 Hjørring • 98 90 23 54 • info@hiway.dk • www.hiway.dk

MUSEUMSFORENINGEN
VED VENDSYSSEL HISTORISKE MUSEUM

**STØT MUSEET
- BLIV MEDLEM AF
MUSEUMS-
FORENINGEN!**

Vendsyssel Historiske Museum skal, i henhold til lovgivningen, bevare og formidle Vendsyssels kulturarv, og **Museumsforeningen ved Vendsyssel Historiske Museum** har til formål at støtte museet. Du kan blive medlem af museumsforeningen.

Som medlem af museumsforeningen er der flere medlemsfordele:

- ✓ Adgangskort til museets afdelinger (gælder entré til afdelingerne, undtaget er bjeskblanding på Hirtshals Museum og omvisninger på Bunkermuseet)
- ✓ Dette magasin, "MAGASINET VHM", der udkommer to gange om året med artikler og årskalender med alle museets planlagte udstillinger, aktiviteter m.m.
- ✓ 10% rabat på varer i museumsbutikken i Hjørring og i Hirtshals (undtaget spise- og drikkevarer) på ikke i forvejen nedsatte varer
- ✓ 20% rabat på VHMs egne bogudgivelser (ikke nedsatte)
- ✓ Fordelspris til VHMs arrangementer (gælder også Høst- og Kartoffeldagen i Mosbjerg, undtaget er omvisninger på Bunkermuseet)
- ✓ Årbogen "Vendsyssel Nu & Da"
- ✓ Invitation til udstillingsåbninger
- ✓ Invitation til VHMs årlige Nytårskur - en hyggelig og uformel sammenkomst hvert år i januar med foredrag som optakt til det kommende år

ÅRSKONTINGENT:
ENKELT MEDLEMSKAB: 175 KR.
PARMEDLEMSKAB: 250 KR.

Du/I kan melde jer ind ved at ringe til museets kontor på tlf. 96 24 10 50 eller sende en e-mail til vhm@vhm.dk

KOMMENDE ARRANGEMENTER AFHOLDT AF MUSEUMSFORENINGEN

Mandag d. 23. august kl. 16:

Bjarne Christensen fortæller om familien og især sønnen fra husmandsstedet i Mosbjerg. Mødested er laden i Mosbjerg, og bagefter er der guidet gåtur i området. Vi slutter af med at spise vores medbragte madkurv.

Tirsdag d. 28. september kl. 19:

Sabotage / Schalburgtage v. Jens Chr. Hansen. Mødested er Det gamle Rådhus.

Tirsdag d. 5. oktober kl. 19:

Om teglværker i Hjørring og omegn v. Harry Sørensen. Mødested er Det gamle Rådhus.

Ved alle arrangementer gælder, at der sendes mail ud 3-4 uger før, med nærmere beskrivelse og tilmelding.

Sæt kryds i din kalender og kontakt museet på 96 24 10 50 eller vhm@vhm.dk, hvis vi ikke har din mailadresse.

Din hjerne har brug for **VITAMINER**

Få et skud **KULTURVITAMINER** på de mange kulturinstitutioner i Hjørring Kommune.

Dørene er åbne igen, og de byder velkommen til spændende og trygge besøg.

Hjørring Kommune